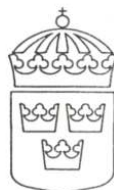

Riksdagens protokoll

1991/92:53

Torsdagen den 16 januari

Kl. 12.00 – 14.18

Protokoll
1991/92:53

1 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott

Talmannen meddelade

dels att moderata samlingspartiet på grund av uppkomna vakanser anmält Lars Björkman som ny ledamot i trafikutskottet efter Görel Bohlin, Lars Biörck som ny suppleant i trafikutskottet efter Lars Björkman, Jan-Olof Franzén som ny suppleant i försvarsutskottet och jordbruksutskottet efter Bo Frank,

dels att Ny Demokratis riksdagsgrupp anmält Arne Jansson som ny suppleant i konstitutionsutskottet och socialförsäkringsutskottet efter Jon Peter Wieselgren.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i trafikutskottet

Lars Björkman (m)

suppleant i konstitutionsutskottet

Arne Jansson (nyd)

suppleant i försvarsutskottet

Jan-Olof Franzén (m)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Arne Jansson (nyd)

suppleant i trafikutskottet

Lars Biörck (m)

suppleant i jordbruksutskottet

Jan-Olof Franzén (m)

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 januari.

1

3 § Svar på interpellation 1991/92:62 om omlokalisering av lärarhögskolan i Stockholm till Södertälje

Anf. 1 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Sören Lekberg har ställt två frågor till mig angående lokaliseringen av Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

Han frågar dels om jag delar uppfattningen att den högre utbildningen i Stockholms län bör lokaliseras till fler platser än till ett begränsat område i centrala Stockholm, dels när regeringen tänker ge besked om lärarhögskolans "omlokalisering till Södertälje".

Frågorna är ställda mot följande bakgrund. Den förra regeringen föreslog i budgetpropositionen 1988 att högskolan skulle flyttas till Södertälje. Riksdagen ansåg att frågan kunde avgöras först när förslagets konsekvenser hade utretts. En sådan utredning har skett inom utbildningsdepartementet. Med anledning av denna presenterade den förra regeringen i ett pressmeddelande hösten 1991 ett förslag om att inordna lärarutbildningen i Stockholm i universitetet samt att utlokalisera viss lärarutbildning och annan högskoleutbildning till Södertälje och Haninge.

Sedan regeringsskiftet förra hösten har frågan beretts ytterligare.

Det ankommer på de enskilda högskoleenheterna att avgöra var olika utbildningar skall förläggas. Såsom sker i Storstockholm redan i dag är det naturligtvis inte orimligt att utbildning förläggs på olika ställen i regionen. En sådan förläggning kan avse en kortare eller längre tid.

Beträffande besked om högskolans lokalisering vill jag meddela följande. I den budgetproposition som just förelagts riksdagen har regeringen föreslagit att anslagen till undervisningsyrken och frågan om lokalisering av Högskolan för lärarutbildning i Stockholm skall behandlas i en särskild proposition. Arbetet med denna proposition pågår inom regeringskansliet och kommer att föreläggas riksdagen under februari månad.

Anf. 2 SÖREN LEKBERG (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Som har framgått handlar interpellationen om två frågor: dels spridning av högskoleutbildning i Stockholms län, dels lokaliseringen av lärarhögskolan.

Bakgrunden till mina frågor är att vi socialdemokrater i Stockholms län under många år, mer eller mindre framgångsrikt, har arbetat för att sprida den högre utbildningen ut i länet. Stockholms län har som bekant i dag närmare 1,7 miljoner invånare, men huvuddelen eller i stort sett all högskoleutbildning är koncentrerad till den centrala delen av regionen. Därför har vi tyckt att det varit regionalpolitiskt önskvärt men naturligtvis också utbildningspolitiskt önskvärt att kunna sprida högskoleutbildningen ut i länet.

Jag kan notera att på den delfråga som handlar om att sprida ut utbildningen ger utbildningsministern ett mycket försiktigt svar. Han säger att det ankommer på de enskilda högskoleenheterna att avgöra var olika utbildningar skall förläggas. Han säger också att det är inte orimligt att, som i dag sker, utbildningar förläggs till olika platser i regionen och vidare att det då kan röra sig om tillfälliga eller längre utbildningar.

Jag tycker att det är en väldigt passiv hållning. Naturligtvis delar jag uppfattningen att universitet och högskolor skall ha ett mycket stort mått av oberoende och stort självbestämmande över den egna inre verksamheten, men när det gäller övergripande frågor tycker jag att statsmakterna skall ha ett ord med i laget. Till de övergripande frågorna hör enligt min mening verksamhetens inriktning och kvalitet, dvs. vad man får för de pengar som satsas, och dit hör också större investeringar, t.ex. lokaliseringsfrågor.

När det sedan gäller lärarhögskolan i Stockholm är det ju ett känt faktum i denna kammare att den högskolan har brottats med mycket besvärliga lokalproblem under många år. Det har funnits och finns fortfarande ett starkt önskemål hos skolan själv att få en samlad lokalisering. I det sammanhanget har det dykt upp förslag om olika lämpliga lokaliseringsorter för skolan.

Som framgår av utbildningsministerns svar lade den socialdemokratiska regeringen fram ett förslag 1988 om att huvuddelen av lärarhögskolan skulle lokaliseras till Södertälje, där kommunen var beredd att snabbt iordningställa lokaler i en campusmiljö för skolan. Utbildningsutskottet i riksdagen ansåg att det behövdes ytterligare beslutsunderlag, och en särskild utredningsman tillsattes.

Utredningsmannen förordade så småningom en lokalisering till Södertälje, och viktiga remissinstanser som länsstyrelsen i Stockholms län och landstinget uttalade sig för utredningsmannens förslag om lokalisering till Södertälje. Lärarhögskolan själv slog vakt om den plats som skolan låg på men vill naturligtvis ha en samlad lokalisering av sin verksamhet.

Vad som hänt sedan dess är att frågan bereds i departementet, och den förra regeringen talade om i ett pressmeddelande att man arbetade efter en hypotes att flytta ut delar av verksamheten till Haninge och Södertälje.

Jag förstår att jag inte kan få några besked av Per Unckel i dag om innehållet i den proposition som så småningom kommer. Så det här inlägget jag gör nu hoppas jag mera skall fungera som ett slags ord på vägen i det fortsatta beredningsarbetet. Jag hoppas att Per Unckel tar till sig de synpunkter som jag har framfört, när han skall bereda propositionen, för jag tror väl att den inte är riktigt klar ännu, och att han då tänker på att en samlad lokalisering till Södertälje skulle snabbt lösa lärarhögskolans lokalproblem och samtidigt innebära ett viktigt beslut ur både regionalpolitisk och utbildningspolitisk synvinkel.

Anf. 3 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Eftersom det i statsrådets svar inte framkommer något nytt när det gäller diskussionen om lärarhögskolan, och det därför inte finns några nya ståndpunkter att diskutera, skall jag bli kortfattad i mitt inlägg.

Jag vill börja med att påpeka ett faktum i sammanhanget. Det är precis lika långt från Stockholm till Södertälje som det är från Södertälje till Stockholm. Man kan annars i diskussionen kring lärarhögskolan få uppfattningen att det är oerhört mycket längre från Stockholm till Södertälje. Jag vill gärna understryka att det däremot är närmare till Södertälje från t.ex. orter i Sörmland, vilket också kan ha betydelse för rekryteringsmöjligheterna.

Frågan om lärarhögskolan har blivit en följetong. Det är till förfång för alla inblandade parter, t.ex. skolans ledning och administration, och för möj-

ligheterna att lägga upp utbildningen för eleverna – man har bl.a. varit trångbodd. Det gäller också för kommunen, som under ganska många år haft mark och planeringsresurser avsatta och som till en kostnad för kommuninvånarna hållit detta område färdigt för en lokalisering – utan att någonsin ha fått ett klart besked om vad som skall hända. Det är en olycklig situation.

Jag tror att vi är många som under flera år har sett fram emot ett definitivt besked, t.ex. i budgetpropositionen eller i detta interpellationssvar. Nu vet vi att det skall komma en proposition i februari. Jag hoppas innerligt att det skall fattas ett definitivt beslut i denna fråga i riksdagen. Jag tycker att det är en helt orimlig situation att år ut och år in på det här sättet så att säga dra ut på en fråga. Det gagnar inte någon.

Jag vill understryka det Sören Lekberg sade i sitt anförande. Han ville att det skulle skickas med några ord på vägen för den fortsatta beredningen av propositionen, om att de möjligheter som erbjuds när det gäller lokalisering till Södertälje är mycket goda för lärarhögskolan. Naturligtvis skall inte de regionalpolitiska aspekterna dominera och avgöra en sådan lokalisering, utan det är möjligheterna för den skolan att utvecklas och ändå ha en närhet till universitetet. Det här vill vi från Södertäljeledamöternas sida framföra för den fortsatta behandlingen.

Anf. 4 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Visst lyssnar jag och tar till mig, Sören Lekberg och Annika Åhnberg, av den diskussion som vi nu för, liksom jag har haft förmånen under den gångna hösten att få lyssna till uppvaktningar från flera av kommunerna på Södertörn och till de delvis – det skall i ärlighetens namn erkännas – motstridiga argumenten från intressen i Stockholms innerstad.

Jag vill i principfrågan framhålla följande för Sören Lekberg. Det är viktigt att bestämma sig för om regering och riksdag i enskildheter skall ha detaljerade synpunkter på hur varje högskoleenhet skall bestämma sig för att lokalisera utbildningen, eller om man är beredd att låta detta ansvar utövas av högskoleenheten själv.

Jag tillhör dem som uppskattar att högskolorna under de senaste åren har förmått att erbjuda god utbildning på många olika platser. Stundtals har det varit kortare kurser, stundtals har det varit mera varaktiga förläggningar. Jag vill från min horisont understryka betydelsen av att detta är ett ansvar som varje högskola själv får ta. Skulle däremot regering och riksdag bestämma sig för att i enskilda fall peka ut orter där högskolorna skall ge undervisning, misstänker jag att ingen, varken regeringen eller denna kammare, till slut kan ta ansvar för det samlade resultatet. Desto mer uppenbart är det att lokaliserings- och utspridningsargument ibland måste komma att stå emot utbildningskvalitativa argument. Jag tycker att det är viktigt att högskolorna själva har förmåga att göra den avvägningen.

Den andra frågan gäller konkret lokaliseringen av lärarhögskolan i Stockholm. Jag beklagar att jag inte kan pigga upp diskussionen i dag med ett slutgiltigt avgörande. Men det ligger bara en månad fram i tiden. Det ligger grannliga bedömningar bakom ett sådant avgörande. Det gäller dels frågan om huruvida vi skall ha en samlad lösning eller kan acceptera en uppsplittrad lokallösning för lärarhögskolan, dels frågan om var hela eller delar av lärar-

högskolan skall vara placerade. Tillsammans med denna fråga skall avgöras huruvida lärarhögskolan över huvud taget i framtiden skall fortleva som den enda lärarhögskolan utanför den vanliga universitetsvärlden, resp. om man skall följa den tidigare socialdemokratiska regeringens förslag att lägga in lärarhögskolan i Stockholms universitet. Det krävs överväganden innan beslut kan fattas i denna komplexa materia. Ett förslag kommer innan februari månads utgång.

Fru talman! Jag instämmer i att lokalerna hos lärarhögskolan i Stockholm i delar inte är roliga och stimulerande att arbeta i. Jag kan försäkra både Annika Åhnberg och Sören Lekberg att det argumentet har nått väl fram i regeringens överväganden.

Anf. 5 SÖREN LEKBERG (s):

Fru talman! Det är bra att utbildningsministern ser seriöst på dessa frågor. Jag tänkte något kommentera de allmänna synpunkterna på statsmakterna, dvs. riksdagens och regeringens syn på utbildningsfrågor och framför allt högskolefrågorna.

Som jag sade i mitt tidigare inlägg skall självklart så många beslut som möjligt fattas av högskolorna själva. Statsmakterna skall inte lägga sig i den interna reguljära verksamheten. Men lika självklart är det att statsmakterna har ett legitimt intresse av att komma med synpunkter på den allmänna verksamheten. Det gäller framför allt större behov av resurser. Jag tycker att det finns anledning att ta fasta på att det intresset är legitimt och skall tillgodoses.

Stockholms län är litet annorlunda än andra delar av landet. Befolkningen är stor. Vi kan inte heller begära att det skall etableras helt nya utbildningar i Stockholms län som tas från andra delar av landet. Det måste naturligtvis ske en fördelning av de resurser som redan finns i länet. Där har vi från socialdemokratisk sida, och jag tror även från flera andra partiers sida, en bestämmd ambition att flytta utbildningarna närmare de enskilda studenterna.

När det gäller lärarhögskolan är det bra att utbildningsministern visar ett så starkt intresse av att bereda frågan ordentligt. Jag vill återigen påpeka att skall man snabbt lösa den dåliga lokalsituation som lärarhögskolan i dag har, och även kunna lösa det samlat så att det blir bra undervisningsbetingelser, är Södertälje ett bra alternativ. Jag vill återigen att utbildningsministern skall ta de orden med sig på vägen.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:65 och fråga 1991/92:251 om kvinno- och jämställdhetsforskning

Anf. 6 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Barbro Westerholm har frågat mig hur regeringen tänker uppfylla riksdagens beslut om kvinno- och jämställdhetsforskning och därmed sammanhängande information vid en nedläggning av forskningsrådsnämnden (FRN).

Ewa Hedkvist Petersen, som anser att en nedläggning av FRN skulle innebära ett bakslag i uppbyggnaden av kvinno- och jämställdhetsforskningen, har frågat om utbildningsministern över huvud taget övervägt konsekvenserna av sitt aviserade förslag för kvinno- och jämställdhetsforskningen.

På detta vill jag svara följande. Riksdagen fattade våren 1990 beslut med anledning av förslag i propositionen 1989/90:90 om forskning. I fråga om kvinno- och jämställdhetsforskningen innebar statsmakternas beslut att forskningsrådsnämnden tilldelades två uppgifter, nämligen dels att initiera, samordna och stödja sådan forskning, dels att informera om jämställdhetsforskning.

Medel utgår för innevarande budgetår med 3,6 milj. kr för den förstnämnda uppgiften och med 1 milj. kr. till informationsprogrammet. I enlighet med tidigare beslut av riksdagen kommer medlen för forskning nästa budgetår att öka med 2 milj. kr.

Jag vill påminna om att även andra organ än forskningsrådsnämnden engagerar sig för främjande av forskning rörande kvinnor och jämställdhet. Särskilt vill jag nämna humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, som finansierar sex forskartjänster med denna inriktning.

Regeringen har i proposition (1991/92:76) om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena, m.m. föreslagit att bl.a. forskningsrådsnämnden skall läggas ned samtidigt med att en ny servicemyndighet för universitet och högskolor inrättas den 1 juli 1992.

FRN:s uppgifter i fråga om kvinno- och jämställdhetsforskningen kommer att fullföljas. Hur den närmare fördelningen av FRN:s uppgifter i fråga om kvinno- och jämställdhetsforskningen skall genomföras ankommer det på den organisationskommitté, som jag inom kort avser att tillsätta, att avge förslag till.

Jag avser att återkomma till riksdagen med en redovisning i den delen.

Fru talman! Av vad jag anfört framgår att de två funktioner som FRN nu har i fråga om kvinno- och jämställdhetsforskning kommer att fullgöras också i framtiden, om än av andra. Jag har också den uppfattningen att dessa viktiga funktioner i framtiden måste kunna fullgöras med lika gott resultat som hittills.

Anf. 7 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Hösten har inneburit en rivstart för Sverige. Åtskilliga vallöften från de borgerliga partierna har redan infriats. Det är jag stolt över. Men i vår familj tröstar vi oss med ett ordstäv när saker och ting går galet för att det går litet för fort. Det gäller också utbildningsministern, och det lyder: Den som inte gör något dumt, den gör inget annat heller.

För det är dumt att lägga ner forskningsrådsnämnden, och det allra dumaste är att nedrusta kvinno- och jämställdhetsforskningen på det sätt som man gör om det här förslaget genomförs.

Per Unckel säger i sitt svar att även andra organ än forskningsrådsnämnden engagerar sig för främjande av forskning rörande kvinnor och jämställdhet. Han refererar till andra organ, bl.a. humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Det är bra att de ägnar sig åt detta, men det räcker inte.

Inte heller känns det betryggande att servicemyndigheten skall vara organen behjälplig i framtiden.

Jag vill erinra om följande. För två år sedan kom den senaste propositionen om forskning. I den presenterade man en satsning på kvinno- och jämställdhetsforskning som vid första påseendet såg bra ut. Men det var ord och väldigt litet pengar. De förhoppningar vi kvinnor här i riksdagen hade vändes till besvikelse. Därför motionerade kvinnor från samtliga riksdagens partier om detta. De skrev bl.a. så här:

Överflyttandet av det centrala ansvaret för kvinno- och jämställdhetsforskningen till FRN innebär ett steg i rätt riktning, i synnerhet som FRN särskilt skall beakta behovet av tvär- och mångvetenskaplig forskning. Vad som ter sig otillräckligt är att detta ansvar enbart skall omfatta information. Om regeringens förslag tas av riksdagen i nuvarande form innebär detta att ingen central instans (forskningsråd eller sektorsorgan) har som en särskild uppgift att stödja fortsatt forskning på området. Risken för en tillbakagång och svårigheter med nytillväxt synes uppenbara.

Bästa sättet att förverkliga regeringens ambitioner beträffande kvinno- och jämställdhetsforskningen torde vara att en särskild grupp inom FRN sammansatt av företrädare för forskningsrådet får till uppgift att både initiera och stödja kvinno- och jämställdhetsforskningen och informera om dess resultat.”

Riksdagen beslöt om detta, och det blev mer resurser till denna forskning samt ett överförande av JÄMFO:s informationsuppgifter till FRN. Sedan den 1 juli 1990 har detta gällt.

Arbetet kom snabbt i gång vid FRN. För budgetåret 1991/92 kom det in 116 ansökningar till ett värde av 32 miljoner. Det fanns 3 miljoner att dela ut. Hur det ser ut i år vet jag ännu inte, men jag vet att det är många ansökningar.

Resurserna för information minskades vid överförandet av JÄMFO:s uppgifter till FRN, men det kompensades av att man kunde utnyttja FRN:s informationsresurser. Det har fungerat bra.

Förläggningen av kvinno- och jämställdhetsforskningen till FRN var klok. Det rör sig nämligen om tvärvetenskaplig verksamhet. Kvinnoforskning berör all forskning med mänsklig och samhällelig anknytning, från teologi till biologi. En uppdelning i discipliner blir därför onaturlig.

Riksdagens avsikt var också att JÄMFO:s aktiviteter i form av seminarier, symposier och konferenser skulle fortleva. Det stämde bra med FRN:s ansvar på detta område.

Om man nu splittrar upp resurserna är risken stor att man förlorar den tvärvetenskapliga inriktningen. De ämnesbaserade forskningsråden har inte den kompetensen och, trots vad som står i propositionen, inte intresse av att driva tvärvetenskapliga frågor på detta sätt. Det har inte minst kvinnoforskare fått känna av.

Fördelas forskningsmedlen på de ämnesbaserade forskningsråden blir det litet medel för varje råd. Det rör sig kanske om 0,5 till 1,3 miljoner. Risken är uppenbar att man inte kan göra kraftfulla satsningar på viktig forskning och att man tappar överblicken.

Knuter man pengarna till ett särskilt råd, t.ex. HSFR, är risken stor att

Prot. 1991/92:53
16 januari 1992

Svar på interpellationer

övriga områden inte får medel. Att splittra informationen från medelsfördelningen är också dumt, eftersom informationen bygger på vad som kommer fram i forskningen. Dessutom kommer ofta nya idéer upp vid seminarier, som kan leda till initiativ till ny forskning.

Sedan vill jag ta upp en helt annan aspekt på detta. Den här regeringen har som målsättning att effektivisera den offentliga sektorn. Det är bra. Men skall man hålla effektiviteten uppe, skall man inte gå ut med sådana här oöverlagda förslag, där man inte har gjort en ordentlig konsekvensbeskrivning och inte tagit reda på varför en verksamhet har kommit till. Då lägger man en kall hand över verksamheten. Det vet jag av tidigare erfarenhet.

Jag inledde med ordstävett "den som inte gör något dumt, den gör inget annat heller". Men människor som är kreativa, snabba till åtgärder och som gör dumheter blir respekterade om de också erkänner det och visar att de kan ändra sig. Kan Per Unckel tänka sig att ompröva sitt beslut att mellan två forskningspropositioner slakta en del av en helhet, nämligen kvinno- och jämställdhetsforskningen och dess information?

Anf. 8 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Fru talman! Jag får tacka utbildningsminister Per Unckel för svaret. Tyvärr kan jag inte tolka Per Unckels svar på annat sätt än att han inte själv har någon uppfattning om hur kvinno- och jämställdhetsforskningen skall organiseras i framtiden. Det är olyckligt. Hans svar ger nämligen ingen klarhet i vad som kommer att hända med de totalt 6 miljoner som riksdagen har satsat för forskningsprojekt och information om kvinnoforskning och som samordnas genom FRN.

Jag vet inte om det är symptomatiskt att vi har denna debatt i dag. Det finns nämligen en stor irritation bland kvinnorna ute i landet över vad som händer i samhället, över att inte makthavare lyssnar på kvinnor och ser kvinnors villkor i samhället. Det finns också en stor irritation över att kvinnorepresentationen har minskat i denna riksdag, över att kvinnorepresentationen i regeringspartierna har minskat ordentligt, åtminstone i de flesta regeringspartier. Samtidigt kan jag säga att kvinnorepresentationen inte har minskat i det parti som jag tillhör, och det tycker jag är mycket bra.

Detta förslag skapar en stor osäkerhet om kvinnoforskningens framtid. Jag vill konstatera det. Jag tar upp det därför att det pekar på hur viktigt det är att det finns kvinnor i politiken och i beslutande organ.

Jag hoppas att vi nu i riksdagen kan se till att kvinnoforskningen kan fortgå med stor kraft – om inte annat att vi kvinnor tillsammans hjälps åt med detta.

Barbro Westerholm har berättat ungefär hur det här beslutet om kvinnoforskningen kom till för drygt två år sedan. Det var en enig riksdag som beslutade, på socialdemokratiskt förslag. Och riksdagen uttalade faktiskt mycket klart att den här forskningen är omistlig för att man skall uppnå jämställdhetsmålen. Barbro Westerholm har också beskrivit hur kvinnorna enade sig i en motion och fick till stånd ett mycket bra beslut.

Det var därför med stor oro som jag i december såg att utbildningsminister Per Unckel föreslog att de 6 milj.kr. som FRN hanterar skulle splittras upp. Samtidigt innebär detta nämligen att pengarna för kvinno- och jämställd-

hetsforskningen också skulle spridas på olika händer inom högskolan och forskningen. Det var bara så man kunde tolka förslaget.

Man kan säga att Per Unckel har slängt in jätten efter degen. I propositionen säger han att en organisationskommitté skall se på frågan, och i dagens svar säger han att FRN:s uppgifter i fråga om kvinno- och jämställdhetsforskning skall fullföljas. Det är bra att Per Unckel verkar ha lyssnat en del på de reaktioner som har kommit, men fortfarande tycker jag att han gör det lätt för sig. Formuleringen i svaret förpliktar inte alls.

Vad tycker regeringen, Per Unckel? Har inte regeringen någon egen uppfattning om hur viktigt det är att kvinno- och jämställdhetsforskningen organiseras så att forskningsområdet verkligen gagnas? Lyssnar ni på kvinnorna?

Det är inte lyckligt att regeringen umgås med tanken att urholka det här riksdagsbeslutet, som bara har fått verka ett år. Jag ser inga motiv till att utbildningsministern vill tänka sig en uppsplittring av de trots allt futtiga 6 milj.kr. som går till FRN för samlade insatser inom kvinnoforskningen och för information.

En uppsplittring av den här trots allt lilla potten vore olycklig. Det skulle bli betydligt svårare att göra särskilda satsningar på angelägna områden. Kvinnoforskningen är ju ett ungt forskningsområde, och det behövs samlade satsningar, vid sidan av de professurer som har inrättats, för att etablera den. FRN prioriterar också i dag, inom ramen för projektpengarna, forskning inom teknik och medicin. Det är områden där kvinnoperspektivet ofta har stora svårigheter att göra sig gällande.

Jag kan fortfarande inte se annat än att Per Unckel inte har tänkt igenom konsekvenserna av sitt förslag för kvinno- och jämställdhetsforskningen. Som socialdemokrat och kvinna kräver jag att regeringen inte ointetgör riksdagsbeslutet, utan värnar kvinno- och jämställdhetsforskningen så att den kan fortsätta att vara "omistlig", som riksdagen faktiskt skrev.

Till sist vill jag återigen ställa frågor till Per Unckel. Vad tycker den borgerliga regeringen? Är regeringen beredd att värna kvinno- och jämställdhetsforskningen? Är regeringen beredd att fullfölja riksdagens beslut, och inte splittra upp resurserna till kvinno- och jämställdhetsforskningen som i dag går till FRN?

Anf. 9 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! När jag läser det svar som Per Unckel har gett Barbro Westerholm och Ewa Hedkvist Petersen på deras interpellationer, finner jag att svaret i sin tur reser en rad frågor. Jag var själv kritisk till den förändring i organisationsstrukturen för kvinnoforskningen som föreslogs i forskningspropositionen 1990. Men jag böjde mig för de argument som fördes fram, bl.a. i en motion som undertecknades av kvinnor från alla i riksdagen företrädade partier, och i diskussionen i utskottet.

I svaret skriver Per Unckel: "Hur den närmare fördelningen av FRN:s uppgifter i fråga om kvinno- och jämställdhetsforskningen skall genomföras, ankommer det på den organisationskommitté, som jag inom kort avser att tillsätta, att avge förslag till."

Det här kommer nu, ett år innan vi skall fatta beslut om en ny forskningspolitisk proposition. Då ställer jag mig i alla fall frågan om inte den här orga-

nisationskommittén kunde få jobba fram till dess att den nya forskningspolitiska propositionen läggs fram, och också se över hur vi skall ha det med strukturen för kvinno- och jämställdhetsforskningen. Vi från vänsterpartiet tycker att det skulle vara bra. Att nu gå in – ett år i förväg – skulle innebära att den här forskningen också tappar tempo. Vi vet att det inte är till gagn för forskningens resultat eller för eventuell effektivitetsvinst i sådan här verksamhet; det är att gå in och störa verksamheten.

Dessutom skall vi 1993 försöka samordna anslagen när det gäller högre utbildning och forskning. Det talar ju också för att beslut i den här frågan borde kunna anstå till 1993.

Min fråga är: Skulle det störa Per Unckels planer för högskolan alldeles enormt, om riksdagen fattar ett beslut som innebär att vi skjuter på beslut i den här frågan fram till våren 1993?

Att andra forskningsråd också har till uppgift att stödja kvinno- och jämställdhetsforskningen är bara bra, som jag ser det, och talar inte mot att FRN också har detta samordnande ansvar, tvärtom. Det är ju inte för liten omfattning när det gäller den kvinno- och jämställdhetsforskning vi har här i landet, utan snarare tvärtom. Om något är ett tvärvetenskapligt fält, så är det kvinno- och jämställdhetsforskning.

Och är det några vetenskapliga områden där Sverige har legat mycket väl framme internationellt sett, så är det just vetenskapliga forsknings- och utvecklingsområden som vi kan karakterisera som tvärvetenskapliga. Jag tror också att kvinno- och jämställdhetsforskningen har förutsättningar att bli ett sådant område, tillsammans med t.ex. den medicinska forskningen och viss forskning som ibland betecknas som hörande till disciplinen fysik men har karaktären av tvärvetenskap.

I den högskolepolitiska och forskningspolitiska debatten förs ofta ett resonemang om rekryteringsfrågor. Det handlar om den sociala snedrekryteringen till högre studier och om den sneda könsfördelningen vid rekrytering till olika utbildningar på högskolans område.

Här talas det om olika lösningar. Man säger att bättre information och bättre studiesociala villkor osv. är olika sätt att komma till rätta med det här problemet. Men jag tror också att vi har sett alldeles för litet till att just kvinno- och jämställdhetsforskningen inom högskolans eget område, och inom olika ämnesdiscipliner var för sig och tillsammans, är ett verktyg som framöver kommer att bli mycket verksamt för att vidga både den könsmässiga och den sociala basen för ökad rekrytering till studier och till forskarutbildning och forskning inom högskolan. Det gör att jag tycker att det är synd att klampa in som en elefant i en porslinsaffär när det gäller kvinno- och jämställdhetsforskningen.

Slutligen en sista fråga till Per Unckel. I dagens nummer av Dagens Nyheter säger statssekreterare Kirsebom att FRN inte passar in i den struktur för forskningen som regeringen vill ha. Jag förstår inte det, och jag skulle gärna vilja ha en förklaring. Vad avses med denna struktur, och varför passar inte FRN in? Varför passar inte kvinno- och jämställdhetsforskningen inom ramen för FRN in i regeringens intentioner när det gäller forskningen? Kan inte Per Unckel svara på detta, så tycker jag att det är ett klart uppslag för

Anf. 10 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill först tacka utbildningsministern för svaret.

Det var med en ganska stor bestörtning som jag hörde att FRN nu skall läggas ned. Riksdagen förväntas fatta beslut om detta trots att vi inte vet något om hur de viktiga verksamheter som vi i dag talar om, tvärvetenskaplig forskning och kvinno- och jämställdhetsforskning, i stället skall ordnas.

Det är mycket möjligt att FRN och forskningsorganisationen i övrigt behöver förändras, men min uppfattning är att man i så fall i första hand borde ha sett över hur dessa områden skall tillgodoseas för att därefter besluta om förändringarna, inte tvärtom, som nu sker. Detta borde lämpligen göras i samband med nästa forskningsproposition. Den uppfattningen delas av många debattörer, senast i dag i en Brännpunktsartikel i Svenska Dagbladet av Rolf Torstendahl, historieprofessor vid Uppsala universitet.

Denna debatt handlar mest om kvinnoforskningen, något som i högsta grad har en tvärvetenskaplig karaktär. Jag skall därför litet grand uppehålla mig vid behovet av tvärvetenskaplig forskning och möjligheterna för den utan det enda tvärvetenskapliga organ som vi nu har.

Behovet av denna forskning och en helhetssyn framkom inte minst vid den Nobeldebatt som hölls här i riksdagen, jag tror att det var i förstakammarsalen, och som vi har tagit del av via TV. Den församlingen bestod av de verkliga specialisterna, och ändå gick en stor del av diskussionen ut på att det viktigaste behovet för världen nu är tvärvetenskap och helhetssyn. Detta framhölls särskilt av litteraturpristagarna.

Man kan säga att tvärvetenskapen har en mer problemlösande karaktär. Det är just det som behövs för att lösa de svåra problem som världen står inför. Verkligheten är mer komplicerad än vad enskilda specialister kan klara.

Det är allmänt känt, och borde vara det även för utbildningsministern, att de allmänna forskningsråden inte är särskilt intresserade av tvärvetenskap. De ser ner på den som alltför praktiskt inriktad och alltför tillämpad, även om projekt inom områden som miljö och arbetsliv och inte minst jämställdhet spannar över många områden och just syftar till att lösa svåra problem. Egentligen är det yttersta syftet för all forskning att den en dag skall tillämpas.

Jag vill ställa några frågor till ministern. Vem skall ta ansvaret för tvärvetenskapliga projekt – skall det t.ex. vara medicinska forskningsrådet eller någon annan? Vem skall bestämma vad som är tvärvetenskap? Vem skall avgöra var projekt skall hamna, och vem skall ta fram pengarna?

När det specifikt gäller kvinnoforskningen svarar utbildningsministern att dess viktiga funktioner måste fullgöras på samma goda sätt som hittills även i framtiden. Jag tycker att det är ett alldeles för lågt satt mål.

Kvinnoforskningen är förhållandevis ny, och det finns ett uppdämt behov. Det märks inte minst av att det inte inom något annat område är så stor skillnad mellan ansökningar och tilldelade resurser. Förra året fanns 116 projektansökningar för sammanlagt 32 milj.kr., och det fanns 3 milj.kr. att för-

delar. Nu har riksdagen sett till att det beloppet höjs med 2 milj. kr. i år, och det är ju bättre.

Jag vet att det oftast är mycket svårt för dem som arbetar med dessa frågor att veta var dessa projekt hör hemma. Är det medicin, samhällsvetenskap eller något annat? Det visar på den tvärvetenskapliga karaktären.

Det är viktigt att kvinnoforskningen hålls ihop. Annars splittras resurserna, som här tidigare har sagts, på många håll, och många får väldigt litet. HSFR, dvs. humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, skulle sannolikt få mest. Men vem skulle fördela, och hur skall det gå till i framtiden?

Kommittén för kvinnoforskning inom FRN har en särskild kompetens inom detta område. Hur skall man ta vara på den och använda den i framtiden? Hur skall informationen spridas för att omsätta forskningen i verkligheten, som ju är det yttersta syftet? Inom FRN finns den särskilda informationsavdelningen och resurser för detta.

Jag vill slutligen uppmana Per Unckel att inte vara fylld av prestige utan ompröva detta beslut om att nu lägga ner FRN, och alldeles särskilt den del som gäller kvinnoforskningen.

Anf. 11 BIRGITTA WISTRAND (m):

Herr talman! Jag tänker inte yttra mig i frågan om FRN:s nedläggning utan enbart när det gäller kvinno- och jämställdhetsforskning. Jag hade nämligen förmånen under den förra borgerliga regeringen att vara med om att utarbeta de förslag som antogs 1976–1977 här i riksdagen om att satsa på det nya området kvinnor och jämställdhet.

Flera talare har här tagit upp att detta är ett nytt forskningsområde, att det har låg status och är tvärvetenskapligt och att det är främst kvinnor som arbetar med kvinno- och jämställdhetsforskning, även om det finns en och annan man som har ägnat mycket tid åt detta.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till Per Unckel här i kammaren. Hur ser man i departementet på kvinno- och jämställdhetsforskning och därmed också på kvinnor som forskare? Vi vet ju att på forskningsområden där det finns många kvinnor kommer det fler kvinnor och man får fram ny kunskap.

Min uppfattning är att vi i den nya borgerliga regeringen skall stödja kompetensutveckling och att det är en av de spjutspetsar som vi verkligen bör värna om. Ett nytt område, som dessutom är tvärvetenskapligt, borde få extra stöd.

Vi behöver inte vara negativa och tro att detta skall betyda att det blir mindre pengar. Vi kan ju faktiskt hoppas, Per Unckel, att detta kan betyda mer pengar till kvinno- och jämställdhetsforskning. Jag tycker inte att vi med en gång skall säga att det kommer att betyda mindre pengar.

En annan fråga som jag vill ta upp är behovet av mer tvärvetenskap och hur man ser på det i samhället. Kvinno- och jämställdhetsforskningen har det dubbla handikappet att den dels bedrivs av kvinnor, dels är tvärvetenskaplig och rör en rad olika områden som är svårbedömbara.

Här har vi en annan fråga som naturligtvis hör samman med hur detta har behandlats, nämligen att vi fortfarande har så få kvinnliga professorer. Jag skulle gärna vilja att departementet i ett särskilt sammanhang studerade hur vi skall öka intresset för kvinnlig kompetens hos både kvinnor och män. Till-

ståndet stämmer dåligt överens med det som riksdagen uttalade förra året, nämligen att kvinnors erfarenheter är omistliga. Tack.

Prot. 1991/92:53
16 januari 1992

Svar på interpellation

Anf. 12 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Det väsentliga i denna debatt är inte i vilka former kvinnoforskningen stöds, det väsentliga är att den stöds och inte drunknar eller nedvärderas i kampen om anslagen, just det som så ofta har drabbat kvinnors intressen genom årtusenden. Det viktiga är inte beteckningen på forskningen, om den kallas kvinnoforskning, eller för att ta ett exempel på viktig kvinnoforskning, om den i stället kallas för forskning om våld, som är en viktig del av kvinnoforskningen, eller genom vilket organ anslaget förmedlas.

Vi har också förtroende för humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Men ett flyttande mellan olika organ med två års mellanrum bör inte bli någon regel. Det väsentliga är dock att kvinnan tillmäts samma värde som mannen i samhället och i forskningen. Det är inte rimligt att ha mannen som enda norm i statistiska och andra sammanhang när halva befolkningen faktiskt består av kvinnor.

Varje dag anmäls, för att hålla mig till samma exempel, 38 misshandelsfall, 3-4 våldtäkter och 50 olaga hot. Allt detta är våld som drabbar kvinnor. Skall vi kunna nedbringa våldet mot kvinnor, behöver vi veta något om de bakomliggande orsakerna, för att ta ett exempel på ett område där kvinnoforskningen spelar en viktig roll och där tvär- och mångvetenskaplig forskning är aktuell och viktig.

Jag ser ingen anledning att utveckla denna fråga längre. Jag tycker det väsentliga är sagt i debatten. Men statsrådet bör vara alldeles på det klara med att det finns ett brett samförstånd mellan kvinnorna i denna kammare när det gäller att bevaka att kvinnoforskningen får ett rimligt samhällsstöd.

Samtidigt tycker jag att det inte är formerna för stödet som är det viktiga utan just att det verkligen kommer till stånd, att spjutspetsforskningen som är viktig för kvinnor får det utvecklande stöd den behöver och att kompetensen tas till vara och ges möjlighet att utvecklas. Resurserna skall användas på det mest effektiva sättet så att så stor del som möjligt verkligen går till verksamheten och till rätt verksamhet.

Vi får följa frågan och se om det verkligen blir så som statsrådet tänkt sig. Det är inte värre än att man får göra om det, om det skulle bli fel. Vi utgår ifrån att statsrådet avser att följa frågan noggrant och att statsrådet själv inte kommer att vara sen att vidta åtgärder om organisationskommitténs lösning inte skulle fungera. En hel del politiska opinionsbildare har nu ögonen på den här frågan, så statsrådet lär nog få veta om det skulle uppstå problem.

Ett sammanhållet politiskt system kan komma att få en nog så viktig politisk betydelse som det informella politiska broderskap som funnits under århundraden. Vi moderata kvinnor litar på att statsrådet bevakar frågorna på ett tillfredsställande sätt. Skulle så inte vara fallet har ju vi också närmare till de organ som kan bidra till att justera statsrådets agerande vid behov.

Anf. 13 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det sista jag skulle misstänka var att kammarens kvinnor inte skulle ha ögonen på kvinnoforskningens utveckling. Man väljs bl.a. till

sådana uppgifter som riksdagsledamot. Ibland blir man emellertid, när man lyssnar till en begynnande debatt som denna, litet frustrerad över sin egen brist på pedagogik. Om jag har förstått inläggen rätt anses jag dels vara den svurne fienden till allt vad tvärvetenskaplig forskning heter, dels vara en svurne fiende till allt vad sådan tvärvetenskaplig forskning som handlar om kvinnor heter. Båda dessa påståenden är felaktiga.

Vad vi nu diskuterar är egentligen något helt annat, nämligen hur organisationen för våra forskningsinsatser på olika områden egentligen skall se ut för att bäst fylla de behov som Sveriges framtid stipulerar.

Herr talman! Låt mig i ett hänseende vara utomordenligt klar, nämligen att forskning som inbegriper många olika discipliner, det som vi litet populärt brukar kalla för tvärvetenskap, är en vital del av ett riktigt bra och framtidsinriktat forskarsamhälle. På denna typ av forskning, dvs. sådan som går över disciplingränserna, skall vi dessutom kunna ställa samma hårda vetenskapliga krav som vi av hävd ställer på sådan forskning som håller sig inom varje disciplin.

Dagens disciplinorienterade forskningsråd – det är också viktigt att understryka – svarar för en växande del av sådan forskning som korsar disciplingränserna. Den andelen ökar i takt med att förståelsen ökar för att all sanning inte finns inom ramen för varje disciplin.

Regeringens förslag när det gäller en ny myndighetsorganisation för högskola och forskning motsäger inte denna iakttagelse. Det sades tidigare i debatten att övriga forskningsråd var ointresserade av tvärvetenskap. Detta är faktiskt felaktigt. Det är viktigt att slå fast att det förhåller sig så.

Såväl Barbro Westerholm som Ewa Hedkvist Petersen framhöll i sina inlägg att det var dumt att lägga ner FRN. Jag tror att det var Barbro Westerholm som formulerade det så. Dessutom lades det till att det skulle innebära att vi nedrustade kvinno- och jämställdhetsforskningen. Om jag inte hörde alldeles fel så användes t.o.m. ordet slakta. Upp flyga orden. Men ingen har uttalat sig i den riktningen. Ingen har haft någon ambition att göra det, för att upprepa min inledning. Det är formerna för organisationen av forskningsadministrationen vi diskuterar just nu. Ingenting annat.

Det blir för litet, sade någon annan, på varje disciplinorienterat forskningsråd om man splittrar resurserna på vart och ett av dem. Det är möjligt. Det är heller ingen som har sagt att det är detta som skall ske, utan vi har sagt oss vara beredda att lyssna till de olika intressen som finns, både sådana som säger att det vore klokt att dela det på flera och dem som säger att det möjligen vore klokt att hålla det samman till ett eller några få av de existerande forskningsråden.

När Ewa Hedkvist Petersen undrar om jag inte har någon egen uppfattning om det, är mitt ödmjuka svar till detta att jag vill lyssna på dem som jag skall tillsätta för att finna de kloka och förnuftiga svaren. Vi kan inte anklaga för att både regera för fort och för att inte ge besked fort nog. I detta fall väljer vi att lyssna och se vad organisationskommittén kommer fram till.

Björn Samuelson säger att organisationskommittén bör få arbeta ett helt år eller litet drygt det. Han frågar mig vari faran ligger med detta. Jag ber att få återknyta till vad jag sade för ett ögonblick sedan, nämligen att detta är en del av en större omorganisation av myndighetsstrukturen för högskolan.

Denna nya myndighetsstruktur är i sin tur en förutsättning för den innehållsrika förändring av högskolan i stort kring vilken regeringen förbereder ett förslag till riksdagen. Jag tror att det, när det gäller Sveriges läge i allmänhet i världen, vore farligt med ett dröjsmål. Fatta därför beslut nu!

Björn Samuelson frågar mig också vad som ligger i statssekreterare Kirseboms uttalande om att FRN inte passar in i den normala struktur för högskolan i övrigt som vi håller oss med. Med detta menas något mycket enkelt, nämligen att vi i princip har två delar av forskningsstrukturen, en som direkt är kanaliserad via fakultetsanslag till högskolan och en som kanaliseras genom sedvanliga och vetenskapligt sammansatta forskningsråd av de disciplinorienterade forskningsrådets karaktär.

Birgitta Wistrand frågar mig hur utbildningsdepartementet ser på ett antal med kvinnoforskningsrelaterade frågor. Vi ser självfallet – vilket jag redan har understrukit – med största tillfredsställelse på en tillväxt av kvinnoforskningens andel, liksom vi gärna understryker betydelsen av att få fler kvinnliga forskare, alldeles oberoende av deras disciplinära inriktning.

Får jag också, apropå dessa frågeställningar, understryka vad Charlotte Cederschiöld sade i sitt debattinlägg, nämligen att det viktiga är att inse att kvinnoforskning naturligtvis handlar om långt mycket mer än sådant som har denna rubrik.

Vi har ett betydande intresse för att med allehanda metoder se till att balansen inom forskningsvärlden när det gäller både inriktning och utövare av forskningen förskjuts på ett sådant sätt att alla viktiga och vitala intressen i samhället berörs resp. alla viktiga och vitala intressen i samhället medverkar. Detta är den utgångspunkt vi har när vi nu sätter i gång det konkreta arbetet med att utforma 1993 års forskningspolitiska proposition.

Anf. 14 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Forskningsrådets tvärvetenskapliga intresse är litet nyvaknat. En faktor med i spelet är kanske att man fått vittring på mera pengar. Som forskare vet jag hur svårt det är att få medel för bra tvärvetenskapliga projekt. Jag är den första att understryka att tvärvetenskaplig forskning inte får vara av sämre kvalitet än den som ligger inom de olika sektorerna.

Sedan tycker jag att det är dåligt management när man börjar slå sönder en organisation som har varit i gång i ett och ett halvt år och visat sig fungera väl. Det hade varit rimligt att vänta till nästa forskningspolitiska proposition. Då kunde man ha tagit upp detta i sitt rätta sammanhang, nämligen tillsammans med forskningsråden och inte med den myndighet som UHÄ utgör. UHÄ har ju inte, även om man har stött kvinnoforskningen mycket, en egen forskningsinriktning på samma sätt som forskningsråden.

Sedan säger man att det inte skulle höra till den normala strukturen. I Norge har man ett allmänt vetenskapligt forskningsråd under vilket den här kvinnoforskningen sorterar. Jag tar Per Unckels glidningar som att detta ändå kan leda till mer pengar till kvinnoforskningen, och det är ju bra.

Det ligger en proposition i riksdagen, och jag inbjuder kvinnor i riksdagen att, liksom förra gången, ta kontakt med mig. Då kan vi tillsammans arbeta fram en motion om kvinno- och jämställdhetsforskning så att den får de re-

surser och den ställning som är av sådan vikt för att vi skall kunna belysa kvinnors problem och få lösningar på de problemen.

Anf. 15 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Per Unckel säger att han vill lyssna på organisationskommittén innan han har en egen uppfattning om hur det skall bli med kvinno- och jämställdhetsforskningen och den tvärvetenskapliga forskningen. Han vill alltså lyssna till organisationskommittén. Jag skulle vilja uppmana Per Unckel att lyssna på kvinnorna. Lyssna på kvinnorna i Sveriges riksdag. Lyssna på kvinnoforskarna som redan har sett vilka konsekvenserna kan bli av förslaget att lägga ner FRN och vad som händer sedan när man riskerar att de pengar som riksdagen ansett så viktiga splittras upp.

Lägg alltså inte ner FRN!

Socialdemokraterna kommer att motionera om att man inte skall lägga ner FRN. Om kvinnorna har någonting att säga till om i denna riksdag så kommer inte FRN att läggas ned.

Jag vill naturligtvis också uppmana alla ledamöter som delat denna mening att rösta på den socialdemokratiska motionen när den kommer upp till behandling i utskott och kammare.

Som kvinnor ser vi alltså på konsekvenserna av den organisation som Per Unckel skisserar i sin proposition. Det vill jag säga som svar, eftersom han vill hänföra detta till någonting mindre viktigt, en organisationsfråga. Vi ser faktiskt konsekvenserna av detta och är inte nöjda.

Per Unckel säger också att det är fel att han är motståndare till kvinno-forskning. Då vill jag uppmana honom att visa det i handling. Som jag sagt förut: Lyssna till kvinnorna! Som det ser ut nu, med den proposition som framlagts och med det svar vi fått, har inte Per Unckel – precis som jag skrev i min fråga innan förslaget kom – vare sig lyssnat eller övervägt konsekvenserna av sin organisationsförändring.

Vi var inte riktigt nöjda och gjorde en ändring i det forskningspolitiska beslut som den socialdemokratiska regeringen föreslog. Det blev mycket bra för kvinnorna. Men den socialdemokratiska regeringen hade åtminstone en ambition att förbättra möjligheterna för kvinnor och jämställdhetsforskningen. Det är helt klart. Men som det ser ut nu vill den borgerliga regeringen faktiskt, med sin organisationsförändring, försämra villkoren för kvinno- och jämställdhetsforskningen. Låt inte detta ske!

Charlotte Cederschiöld sade i sitt anförande att det skulle finnas ett politiskt system. Det tycker jag är viktigt. Men då måste vi vara många. Vi måste vara många i landet och vi måste vara många i den här riksdagen. Vi måste hjälpas åt att se till att vi är många kvinnor i Sveriges riksdag.

Till sist vill jag fråga Per Unckel om han kommer att ompröva sitt förslag.

Anf. 16 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Får jag med anledning av inlägget från Ewa Hedkvist Petersen nu senast säga, att om jag också får vara med och bestämma litet i riksdagen kommer inte FRN att läggas ned såsom regeringen vill, i varje fall inte om vänsterpartiet har någon möjlighet att påverka beslutet.

I sitt senaste inlägg säger Per Unckel att FRN inte skulle passa in i rege-

ringens idéer om strukturen av den svenska forskningsorganisationen. Därför måste FRN läggas ned nu.

Detta är väl ändå inte att ta ansvar för dem som nu känner stark oro för att de inte framöver kommer att kunna hitta rätt inom de olika, mera ämnesdefinierade forskningsråden. Jag vill citera ett brev som kommit till riksdagens utbildningsutskott. Det är undertecknat av professorn i kulturgeografi Torsten Hägerstrand och professorn i historia Birgitta Odén. De skriver så här: "Förvisso finns det numera en betydande medvetenhet om behovet av forskningssamverkan över disciplinränser. Men det har ofta visat sig att den medvetenheten inte lätt överförs till praktiken i disciplinärt dominerade organ."

"En av de få metoder för tvärvetenskapligt arbete som vunnit vidsträckt användning är den så kallade systemanalysen. FRN har varit plattform för utvecklande av systemanalysen i Sverige. Detta är ett område av så generell natur att det inte kan anses höra hemma inom något av forskningsråden."

Jag vet att denna systemanalys är tillämpbar när det gäller kvinno- och jämställdhetsforskning. Den är en nödvändighet för detta.

Av det svar Per Unckel presterat i sitt inlägg kan jag inte dra någon annan slutsats än att de som framöver arbetar inom i ämnesavseende svårdefinierbara områden kommer att få springa som skållade råttor mellan de olika forskningsrådena. Detta är definitivt inte bra.

Under den tid Per Unckel satt i utbildningsutskottet tillsammans med mig framlades motioner om just sådana forskningsinsatser som hade problem att få medel. Då ingick Per Unckel och jag i den majoritet som hänvisade till att FRN har denna uppgift.

Denna problematik har ju inte upphört, Per Unckel.

Sedan till beslutsordningen. Jag tycker fortfarande att organisationskommittén kan få se över detta och lägga fram ett samlat förslag till forskningspolitisk proposition. Jag kommer att framlägga en motion till riksdagen som öppnar för ett sådant beslut. Jag hoppas att den kan samla majoritet.

Jag tycker inte om att riksdagen skall tvingas besluta om någonting som bereder mark för en struktur framöver som vi vet mycket litet om – dvs. hur regeringen har tänkt sig. Denna struktur har ju inte presenterats särskilt tydligt, tycker jag.

Anf. 17 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Alla i denna kammare som yttrat sig är ju överens om att slå vakt om kvinnoforskningen, fast vi har litet olika syn när det gäller själva organisationen. Jag hoppas och tror att det är som utbildningsministern säger, att han är intresserad av tvärvetenskap och kvinnoforskning.

Han säger också litet dunkelt att det skall ställas samma hårda krav. Men det är ju ingen som tycker någonting annat, och har aldrig varit. Det är klart att man skall ställa krav på både tvärvetenskap och kvinnoforskning.

Per Unckel säger också att frågan gäller hur organisationen skall se ut. Det har vi ju egentligen inte heller någonting emot. Men först borde vi se över och sedan besluta.

Jag kan inte ställa upp på att man skall splittra en så viktig del som kvinnoforskningen.

Sedan säger Per Unckel också att de olika disciplinerna nu svarar för mer övergripande forskning och att de skulle vara intresserade av detta. Men jag vill instämma med Barbro Westerholm, att detta till övervägande delen är av ekonomiska skäl. Jag tillåter mig betvivla att detta intresse verkligen har fått tillräckligt genomslag. Alltför mycket tyder egentligen på motsatsen.

Det finns anledning att misstänka, att om kvinnoforskningens resurser delas ut på de olika forskningsråden, kommer dessa resurser att försvinna i det stora hela.

Per Unckel säger att detta är en del av omorganisationen i övrigt inom högskolan. Men den omorganisationen är det inte så många som bråkar om, och den borde kunna genomföras utan denna förändring.

Jag tycker faktiskt att man bör se över hur det skall bli och hur dessa viktiga områden skall skötas innan man fattar beslut, och inte tvärtom. Jag kan inte föreställa mig att just den delen skulle äventyra regeringens högskole- och forskningspolitik i övrigt på något sätt.

Anf. 18 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Får jag till de senaste inläggen bara göra några få kommentarer.

Barbro Westerholm hävdar att det var dålig management att slå sönder någonting som fungerat i bara ett och ett halvt år. Någon i ett tidigare inlägg lät antyda i samma ärende, att vad som skulle inträffa om man förändrade en organisation för forskningsadministrationen var att forskningen skulle gå i stå.

Får jag återigen påminna om att vi talar om organisationen av forskningsadministrationen, inte organisationen av forskningen. FRN utför inte forskning. FRN administrerar och delar ut pengar till andra som utför forskning.

Det är viktigt att understryka detta. Det är också garantin för att den kvinnoforskning som redan har inletts självklart kommer att fortsätta även om den administrativa överbyggnaden till denna forskning skulle komma att förändras.

Ewa Hedkvist Petersen säger att jag borde lyssna mera på kvinnorna. Men jag gör det. Jag lyssnar på vad kvinnorna säger om hur forskningsadministrationen skall se ut. Jag lyssnar till vad universitet, högskolor och alla andra som också har kloka synpunkter säger om hur administrationen borde ordnas i framtiden.

Ewa Hedkvist Petersen drar av min påstådda ovilja att lyssna den egenomliga slutsatsen att hon redan nu kan se vad konsekvenserna skulle bli av en nedläggning av denna uppgift inom FRN. Det är fascinerande att hon kan se konsekvenser av någonting som ännu inte är utarbetat. Jag tror att Ewa Hedkvist Petersen liksom många andra ser spöken på ljusa dagen och av ett eller annat skäl, för mig obegripligt, inte riktigt förstår att skilja på forskningens innehåll och forskningens administration.

Björn Samuelson återkommer till sitt krav på att vi skall vänta med att fatta beslut. Någon annan menar, i samma anda, att allting fungerar utmärkt även om man bryter ut denna del.

Nej, det är inte riktigt så enkelt. I regeringens organisationsförändring av högskolan ligger tillskapandet av en kraftfull servicemyndighet för den högre

utbildningen och forskningen. Den skall stå i de nya, mera fristående högskolornas och universitetens tjänst. Till dem knyts ett antal centrala uppgifter som hämtas från olika håll i den nuvarande forskningsadministrationen och högskoleadministrationen, bl.a. till en del från FRN:s övriga uppgifter, som här icke debatterats.

Vad vi diskuterar här är faktiskt "bara" organisationen av den tvärvetenskapliga forskningen. Därutöver har FRN i olika omgångar pålagts arbetsuppgifter som i regeringens förslag till ny myndighetsstruktur föreslås föras till bl.a. den nya servicemyndigheten.

Vad jag för min del är särskilt nyfiken på i den här diskussionen är hur vi skall organisera den tvärvetenskapliga sidan. Det blir anledning att fundera över detta och utbyta tankar. Det är en betydelsefull uppgift, och man bör finna en form i den nya forskningsadministrationen som gör att den ifrågavarande forskningen kan växa och frodas på de kvalitativa grunder jag till min glädje hör att vi är ense om skall gälla på det här området.

Anf. 19 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag har fått veta att jag skall sitta ner i bänken när jag talar, annars blir det problem för TV.

Per Unckel visar att han inte vet hur det går till när man arbetar med bedömning av forskningsansökningar. Han menar att FRN och dess kvinno-forskningsenhet inte forskar själv. Nej, det gör man inte, men när man anslår medel har man en överblick över alla ansökningarna. Det var 116 förra året, och det gällde 32 milj.kr. Man har då möjlighet att prioritera mellan dessa ansökningar. Det arbetet går avsevärt lättare om man kan göra det samlat än om ansökningarna ligger splittrade på de olika råden och man skall skicka dem emellan sig och ha samråd. Det är sådan klumpig administration som den här regeringen försöker arbeta bort i den offentliga sektorn.

Jag nämnde förut att det hade varit naturligt att se över rådsorganisationen över huvud taget och inbegripa FRN. Då hade man fått helheten och sett den i sitt sammanhang.

Givetvis skall all verksamhet i offentlig regi värderas, kritiseras och utsätts för självkritisk granskning och nydaning. Men att lägga en kall hand på en verksamhet som har fungerat väl i ett och ett halvt år tycker jag är dålig management.

Nu verkar det finnas ett ganska brett stöd i riksdagen för denna verksamhet. Vi är ett av de två partier som kommer att lägga fram partimotioner, efter vad jag förstår, och riksdagens kvinnor också stödja denna verksamhet. Jag upprepar: Kom med era namn, kvinnor, så kan vi samla ihop dem till den motion som finns ute i varje parti för närvarande!

Anf. 20 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Enligt reglerna måste man tala från sin egen bänk, vilket Barbro Westerholm inte gjorde.

(Barbro Westerholm: Å, förlåt!)

Anf. 21 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad Barbro Westerholm säger att det vore det bästa att i detta sammanhang se över hela forskningsorganisationen och de andra råden också, och inte bara specifikt ta detta.

Per Unckel säger att vi skall skilja på administration och forskning. Det är klart. Men det finns några frågor som inte har fått svar här och som vi inte får svar på, utan som tydligen skall ses över av kommittén. Jag skulle vilja att vi innan besluten skall fattas fick svar på dessa frågor. Vem skall ta ansvaret för kvinnoprojekten och för de tvärvetenskapliga kvinnoprojekten? Vem skall prioritera? Vem skall egentligen göra detta? Det är nämligen ganska svårt med tanke på alla de ansökningar som kommer in. Vem skall avgöra var ett projekt skall hamna? Och vem skall sköta informationen?

Dessa frågor har vi över huvud taget inte fått något svar på. Per Unckel säger att det är kommittén som skall se över detta. Jag tycker att det är fel att först fatta ett beslut och sedan avvakta en utredning. Vi brukar inte göra så. Jag tycker att handläggningen skall vara precis tvärtom.

Anf. 22 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Per Unckel säger att det handlar om den tvärvetenskapliga forskningens administrativa struktur. I så fall är det enligt min uppfattning ännu mer angeläget att det här beslutet samordnas till 1993, då vi äntligen bör kunna få en samordning av högskoleutbildningsanslagen och forskningsanslagen. Jag tillhör dem som både inom mitt eget parti och i riksdagen i övrigt har slagits för att vi äntligen skall komma fram till en situation där det blir möjligt att så att säga synkronisera dessa anslag för att få ut så mycket som möjligt av varje samhälleligt satsad krona. Jag tycker inte om att som riksdagsledamot tvingas fatta ett beslut som bereder mark för något som jag inte riktigt vet hur det kommer att se ut och vad det kommer att innebära för både grundutbildningen och den kvinnovetenskapliga forskningen i Sverige.

I sitt senaste inlägg gjorde Per Unckel ytterligare en koppling. Han gjorde en absolut koppling mellan frågan om den tvärvetenskapliga forskningen och förslaget om en nedläggning av UHÄ, som finns med i den proposition där man föreslår en nedläggning av FRN. Eftersom jag inte delar regeringens uppfattning i den frågan, eftersom jag inte gillar skapandet av två nya byråkratier inom högskolan, vilket är vad regeringen föreslår, så förstår jag att jag och Per Unckel aldrig kommer att komma överens om metoden – att vi inte är överens om politiken förutsätter jag. Som riksdagsledamot, herr talman, tycker jag mycket illa om att här i riksdagen fatta beslut som gör att jag misstänker att jag låser upp mig till att med nödvändighet inta politiskt manöverutrymme i det beslut som kommer att följa på det tidigare.

Det var ju just för att undvika sådana här situationer när det gäller högskolan och forskningen och för att de som är verksamma inom högskola och forskning skulle veta vilken väg regering och riksdag för en längre period kommer att slå in på, som vi skulle ha denna samordnade beslutsordning 1993. Men jag misstänker att Per Unckel är på väg att bryta mot detta riksdagsuttalande.

Herr talman! Utbildningsministern säger att detta "bara" handlar om organisation och administration. Jag tycker faktiskt att frågan om vilken organisation och administration man har för forskningen är viktig. Det är nämligen ett medel att nå dit man vill. Att inte utbildningsministern kan förstå detta tyder enligt min uppfattning på dålig insikt i kvinnofrågor. Det är inte bara inom forskningen som det är viktigt hur man organiserar sig, utan det gäller även många många andra områden. Det är bl.a. av den anledningen, för att vi skall nå längre i dessa frågor, som vi har kvinnoförbund i våra partier.

Jag menar att det är viktigt att hålla ihop de pengar som riksdagen faktiskt har beslutat om, eftersom de behövs. Det är nämligen mycket svårare att göra särskilda satsningar på angelägna områden om man splittrar upp pengarna.

Kvinnoforskningen är, som jag har sagt, ett ungt område, och det behövs samlade satsningar där. Det behövs också satsningar inom forskningsområden där kvinnor har svårt att komma fram, t.ex. teknik och medicin. Sådana satsningar blir möjliga genom dessa pengar. Det är därför bra att samla pengar på ett ställe, så att man kan använda dem där det är angeläget att satsa vid ett visst tillfälle och där kvinnor anser att det är angeläget vid det tillfället. Hur forskningen organiseras och administreras är alltså av stor vikt om dessa samlade satsningar skall kunna genomföras.

Per Unckel har lagt fram ett förslag som inte är bra, och han hänvisar fortfarande till organisationskommittén. Men vad säger att organisationskommittén kommer att ta hänsyn till vad kvinnor vill och vad kvinnoforskare tycker? Vi vet inte heller något om detta. Det är därför inte bra att inte Per Unckel nu har en uppfattning om åt vilket håll detta bör gå, så att han kan säga ifrån att det inte skall ske någon splittring av dessa pengar.

Jag vill upprepa min uppmaning till Per Unckel att inte lägga ner FRN, eftersom det bl.a. inte är bra för kvinno- och jämställdhetsforskningen och inte är bra för de framsteg som kvinnor har gjort i Sverige men som man ibland kan befara är steg tillbaka. Ändra på förslaget, Per Unckel!

Anf. 24 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Flera talare har under diskussionens gång understrukt behovet av att det görs en översyn av hela forskningsrådsorganisationen. Jag tror faktiskt inte att det är vare sig angeläget eller nödvändigt. Jag tror att nästan alla under flera år har dragit slutsatsen att forskningsrådsorganisationen i allt väsentligt fyller en viktig funktion och är konstruerad på ett ändamålsenligt sätt. Ett av de uttalanden jag allra oftast möter är nämligen beröm över hur forskningsrådsorganisationen fungerar.

Någon påstod att detta förslag lägger en kall hand över kvinnoforskningen. Jag vill då som en andra kommentar så här mot slutet av diskussionen säga, att jag tror att det är nyttigt att ånyo be om att vi litet till mans vaktar orden. Ett sådant påstående kan nämligen leda till att någon tror att det faktiskt förhåller sig på det sättet, och det vore synd för just denna forskning. Denna forskning behöver inga kalla händer eller fötter eller omslag,

utan den behöver stimulans och uppmuntran, vilket bl.a. denna kammare är i stånd att ge den.

Flera talare i den här debatten har ventilerat en oro och sagt att det går illa för forskningen om vi inte har ett organ som kan prioritera. Jag skulle som en tredje kommentar vilja polemisera mot det synsättet. Jag tror att det är felaktigt som grundläggande utgångspunkt för forskningen att tro att det skulle vara särskilt gagneligt att ett organ svarade för allting. Tvärtom tror jag att det för hela det svenska forskningssystemet ligger ett värde i att olika organ bedömer samma idé eller samma forskningsansökan. Därigenom utelämnas inte den enskilde forskaren till eventuellt godtycke eller eventuell bias av andra slag från den som i första instans har att bedöma hans eller hennes forskningsidé.

Sedan en fjärde och sista kommentar. Björn Samuelson sade sig vara emot hela omorganisationen av universitets- och högskoleämbetet etc., och han antydde med detta att vi nog inte kommer att bli överens hur mycket vi än fortsätter att diskutera. Det förefaller vara en korrekt slutsats.

Andra, har jag emellertid noterat, har en något större öppenhet till omorganisationer i största allmänhet och i fråga om betydelsen av att förse högskolan med en slagkraftig organisation, som kan sätta den tillbaka på dess rättmätiga plats i den internationella forskarvärlden. Jag skall i min tur kvittera den öppenheten med att säga, att även om jag inte delar oron över tvärvetenskapens framtid i den nya organisationen, är det klart att också jag är öppen för förändringar i förslag som tar hänsyn till detta men inte äventyrar omorganisationen av den centrala myndighetsstrukturen för högskolan i övrigt.

Tvärvetenskapen skall alltså finna en form också inom ramen för en ny organisation som tillgodoser dess intressen. Jag är öppen för fortsatt diskussion kring detta.

Förste vice talmannen anmälde att Barbro Westerholm, Marianne Andersson, Björn Samuelson och Ewa Hedkvist Petersen anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:58 om moralsynen i skolans läroplan

Anf. 25 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig vilken moralsyn jag anser skall ligga till grund för den läroplan som är under utarbetande av läroplanskommittén.

I direktiven till läroplanskommittén påpekar regeringen att skolans verksamhet inte är och inte skall vara värderingsmässigt neutral. I direktiven står det: "Den bör liksom tidigare bygga på etiska normer, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta, respekt för den enskilda människans särart och integritet och allas lika värde vilka

genom kristen etik och västerländsk humanism, har en djup förankring i vårt land. Detta är värderingar som de flesta människor i Sverige, utifrån olika utgångspunkter och kulturell bakgrund, kan acceptera.”

Med detta avses de grundläggande värden om tolerans, humanism, kärlek till sin nästa och personligt ansvar som finns i bl.a. den kristna etiken och i vårt kulturarv.

Det är riktigt, som Inger Lundberg påpekar, att regeringen vid ett antal tillfällen har understrukt vikten av den etiska dimensionen i skolans undervisning. I en tid när vi dagligen får rapporter om mobbning och om intolerans mot främmande nationaliteter är detta viktigt. Det är kanske fel att säga att skolan har misslyckats, för skolan speglar i det avseendet det samhälle i vilket skolan verkar. Skolan är bara en del i den kedja som ger oss den etiska dimensionen, där t.ex. familjen och kamratkretsen är andra delar. Men skolan har inte heller varit tillräckligt framgångsrik i denna uppgift. Och kanske har också kravet på att skolan skall stå neutral i livsåskådningsfrågor missuppfattats och blivit till en värderativism, en hållningslöshet och ett teknokratiskt synsätt där etiken och livsåskådningen kommit i skymundan.

Jag har i dessa sammanhang använt begreppet etisk kompass, för jag anser att det som skolan skall hjälpa till med är att ge barn verktygen att själva göra etiska ställningstaganden. För den uppgiften är bättre kunskaper i svenska, historia, språk, religionskunskap och kulturarvet i vid mening viktiga. Det är också i ljuset av detta som man skall se den särskilda markering regeringen har gjort vid dessa ämnen i läroplansdirektiven.

Nu har Inger Lundbergs fråga en särskild udd, som innebär att god moral skulle kräva att man betalar mer skatt än vad de skattelagar riksdagen beslutat om kräver.

Detta är en politisk eller personlig ståndpunkt som Inger Lundberg självfallet är i sin fulla rätt att ha. Men som jag hoppas har framgått av mitt svar, är det inte riktigt detta snäva perspektiv på moral och etik vi syftar på i läroplansarbetet.

Anf. 26 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag kan ha förståelse för att Beatrice Ask inte vill gå in i en djupare diskussion om innebörden av statsministerns uttalande. Det är inte heller min avsikt att pressa henne på det.

Beatrice Ask och jag har olika syn på vilka skatteregler som skall gälla i vårt samhälle, men det är inte det den här debatten handlar om.

I interpellationssvaret spelar begreppet etisk kompass en viktig roll. Barnens fostran i samspel med hemmen är en bärande idé i dagens läroplan. Barnen skall själva få de verktyg som en djupare moralisk insikt står för. Det är inte bara yttre regler som skall styra vårt agerande som människor. Vårt handlande skall också styras av en inre övertygelse om vad som är rätt och fel.

Det kan inte bara handla om vårt ansvar för våra närmaste utan också om vårt ansvar för våra medmänniskor i vid mening. Vi socialdemokrater kan aldrig se den gyllene regeln som en handlingslinje bara för den lilla världen utan också för världen omkring oss.

När regeringen kommer till vårt ansvar som medborgare och medlemmar

Prot. 1991/92:53
16 januari 1992

Svar på interpellationer

i samhället är det inte längre den etiska kompassen som gäller. Då skall vi bara låta vårt handlande styras av strecken på kartan. Jag tror att det är ett mycket farligt resonemang.

I ett modernt samhälle är skatten ett instrument för omfördelning mellan den som har det bra och den som har det dåligt, ett instrument för omfördelning över olika skeden i livet och en av många förutsättningar för trygghet och frihet för utsatta grupper.

Skattelagstiftningarna sätter upp ramen för vårt agerande, men jag tror inte att vare sig Beatrice Ask eller jag vill ha en sådan lagstiftning att den täcker varje situation i mänskligt agerande. Inte vill vi ha så finmaskiga och detaljerade lagar att de förutser varje möjlighet till kryphål. Det måste här, som i alla andra situationer, finnas en etisk kompass, som visar oss vad som är rimligt, vad som varit avsikten.

Det är farligt om ledande statsråds budskap till barn och unga är, att så länge du håller dig inom lagens ramar har du rätt att med hjälp av den mest utsökta advokaten se till ditt och bara ditt intresse.

En generös sociallagstiftning bygger också på att vi har en moralisk kompass, att vi känner ansvar för att efter vår förmåga bidra till välfärden och använder systemet först när vi är sjuka, arbetslösa, har låga inkomster och har moralisk rätt till våra medmänniskors stöd. Börjar vi – inom lagens ramar – manipulera systemet faller fundamentet för välfärdssamhället.

Vi har samma ansvar för miljön. Det räcker inte med att inte köra snabba än 90 km på 90-vägarna. Var och en av oss måste också ta ansvar för att inte missbruka bilåkandet. Vi måste själva fundera över vårt ansvar för sopberg och resursförstörelse.

Det är inte lätt för oss som är vuxna. Det är inte lätt för våra barn, men vi gör det inte lättare för dem om vi inte försöker föra in begreppet etisk kompass i en vidare mening än bara som ett ansvar i familjen, i den enskilda skolan eller i närmiljön.

Beatrice Ask vill använda ökade kunskaper i svenska, historia, språk, religion och kulturarv som instrument för att ge barnen verktyg för att själva göra etiska ställningstaganden. Och visst har de ett stort värde, inte bara ur moralisk synpunkt. Men det är inte pluggandet och kunskaperna som ger oss vår etiska kompass. Med all respekt för kunskap – inte har väl den teologiske professorn en säkrare etisk kompass än den lågutbildade kvinnan i kyrkans besöksgrupp. Och inte menar väl ens moderaterna att en filosofie doktor har större känsla för vad som är rätt eller fel än ett vårdbiträde som i årtal arbetat bland människor.

Det är i mötet med människor med olika villkor som mycket av vår känsla för andra skapas. Därför blir också den segregerade skola Beatrice Ask vill skapa genom sin skolpeng ett medel som för bort från ett djupare ansvar för andra.

Vill inte Beatrice Ask vidga begreppet etisk kompass, så att det inte begränsas av den snäva moralsyn Carl Bildt givit uttryck för?

Om inte talet om moral och etik skall bli kosmetika i regeringens många uttalanden, måste inte också andra medel än rena kunskaper spela en viktig roll i utvecklingen av den svenska skolan?

Herr talman! Moral är väl inte något givet en gång för alla tider och i alla stunder. När det talas om moral och etik är det viktigt att man försöker ordna upp begreppen, så att moral handlar om läran om seder och vad som är rätt och fel. Etiken kanske är den filosofiska disciplinen om moral.

Moral förändras alltså över tiden, i olika skeenden.

Eftersom barn har behov av ganska tydliga budskap innebär detta att man i de här frågorna liksom i andra frågor inte får ge barn dubbla budskap. Barn – och även vi vuxna – har också behov av förebilder, idoler. Förebilderna och idolerna har i dag en väldig genomslagskraft genom det enorma utbud som vi har av media – nya idoler skapas och en del gamla faller bort. Det är oroande om man skall ha olika utgångspunkter för värderingen av vad som är rätt och fel när det gäller åtaganden som är gemensamma i samhället, som t.ex. att betala skatt.

När Beatrice Ask talar om en etisk kompass bör man också hålla i minnet att barn inte gör som vi vuxna säger, utan barn gör som vi vuxna gör.

Talas det då om en etisk kompass grundad på kristen etik måste man ställa frågan: Vilket moraliskt handlande inom ramen för disciplinen den kristna etiken gäller det då att framhäva? Är det att det är rätt att slänga ut månglarna ur templet? Eller är det att man på samma villkor som man umgås med andra människor också skall kunna umgås med dem som är sämre sedda i samhället, skökorna t.ex.?

Gör man inte det här riktigt klart för sig – särskilt då det handlar om ens aktiva förhållande till barn – kan, tycker jag, de olika direktiv som finns till exempelvis läroplanskommittén eller resonemanget om etisk kompass be-tecknas som ingenting annat än filosofisk fundamentalism.

Herr talman! Jag skulle gärna vilja komma med några synpunkter i den här intressanta debatten.

Kulturer och länder har i alla tider grundat sin existens och verksamhet på värderingar, normer och etik. Varje kultur har på olika sätt försökt överföra de värderingarna till nästa generation.

Enligt kristdemokratisk uppfattning kan grundläggande demokratiska värderingar inte tolkas fristående från en livsåskådningsmässig grundsyn. Därför vill jag säga att vi är glada över den deklaration som förekommer i regeringsförklaringen om att skolan skall vila på kristna värderingar. Den har sedan kommit igen i olika sammanhang efter det att denna regering tillträtt.

Kds hävdar att den svenska förskolan och skolan skall förankras i en klart uttalad etik och att det skall vara den kristna och humanistiska etiken. Syften är då inte att förmedla en tro utan att förmedla värderingar som kan ge en referensram i olika livsfrågor.

En uttalad etik i grunden gör det lättare att visa förståelse för svaga och utsatta grupper. Den gör det lättare att över huvud taget veta hur man skall leva tillsammans med sina medmänniskor.

En skola som är förankrad i kristna värderingar kan bli en moteld till de destruktiva tendenser som vi i vår tid har sett så klara tecken på i form av

egosim, våld och främlingsfientlighet. Vi har inte råd att låta våra barn lämna skolan utan att sådana attityder och värderingar har blivit naturliga för dem att de vänder sig mot egoism, våld och främlingsfientlighet och att de i stället visar kärlek, omtanke och solidaritet med sin nästa.

Det innebär naturligtvis inte att detta bara rör den allra närmaste omgivningen. Meningen är givetvis att de här värderingarna skall sitta i ryggmärken. Det är viktigt därför att vi, som också har nämnts här tidigare, inte kan ha lagar och regler som rör varje liten detalj inom vårt livsområde. Det är viktigt att det blir naturligt för var och en att handla efter de här värderingarna, att de har blivit grundläggande för vårt synsätt.

Det innebär inte på något sätt att vi blir fullkomliga – det vill jag klart och tydligt säga. Det är också en förutsättning i kristdemokratiskt tänkande att alla människor är ofullkomliga och att vi alla nu och då bryter mot det som vi vet är rätt. Ibland har vi också svårt att veta vad som är rätt och fel.

Där spelar naturligtvis också föredömet stor roll – att vi har människor i vår omgivning som vi ser upp till. Detta är någonting som vi inte kan komma ifrån. Men själva grundsynen gör att det främsta inte är att försöka hitta dessa fel och brister hos människor som inte stämmer överens med vårt krav på föredömen.

Detta är någonting som vi har mycket lätt för att göra i samhället. Det är t.ex. därför som politiker så lätt blir utsatta. Det finns en viss rimlighet i det. Men det vi i första hand vill lära våra barn i skolan är inte att de skall försöka hitta felen och bristerna hos sina medmänniskor, utan vi vill ge dem de positiva värderingarna för att vi hoppas att de mer och mer skall överväga hos dem.

Som jag sade tror jag att föredömen där spelar en stor roll. Det är naturligtvis adresserat till oss allesammans. I obalansen mellan vad vi innerst inne vill och vad vi förmår lever vi allesammans. Det är därför vi behöver hjälpa varandra att sätta normerna och värderingarna högt och att sprida dem så mycket som möjligt – till nästa generation men också oss emellan som är vuxna. Det är ju inte så att vi på något sätt är färdiga på det här området. Det tror jag också är en viktig kunskap att förmedla till barn och ungdomar.

Bristen på etisk kompass, värdeneutralitet, är någonting mycket farligt. Jag tror inte att det i grunden har varit meningen att det skulle bli så, men det har ändå uppstått mycket av fruktan och rädsla för att tala om att det finns någonting som heter rätt och fel och även att tala om att det kanske ibland kan vara svårt att avgöra vad som är rätt och fel. Men det får inte göra att vi upphör att försöka förmedla dessa värderingar. Då tror vi att det som inryms i det kristna kärleksbudet – att handla mot andra såsom du själv vill bli behandlad – är något av de allra finaste som vi kan lyfta fram. Jag är för min del övertygad om att det är någonting som rör alla livets områden.

Anf. 29 TORGN Y LARSSON (s):

Herr talman! Det är ju en intressant debatt som nu förs. Jag är glad över att den här interpellationen har ställts – det är nödvändigt med en fortlöpande diskussion i samhället om etik- och moralfrågor, inte för att, som föregående talare sade, någon förmår leva upp till alla de förväntningar som

ställs utan för att det är nödvändigt att man i ett samhälle funderar över hur etiska värderingar och regler skall fungera.

Vi vet att när hela samhällen brakar ihop så mår människor illa om det inte finns gemensamma regler. Det är av många olika skäl viktigt att samhället förmedlar någon form av etisk värdering och ställer moraliska krav på medborgarna, även om detta inte skall blandas ihop med moralism.

Man kan naturligtvis diskutera hur en sådan etik skall se ut. Men det finns väl trots allt gemensamma värderingar som de flesta människor med god vilja kan acceptera. Skolministern gav följande exempel i sitt svar: Människolivets okränkbarhet, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta, respekt för den enskilda människans särart och integritet och allas lika värde. Jag utgår ifrån att vi alla här är överens så långt.

Sedan gäller det frågan hur detta skall tillämpas. Björn Samuelson var inne på det när han talade om kristen etik, och han använde uttrycket etisk kompass. Mina reflexioner gällde då kristna människor, inte minst i USA, som tycker att det är i allra högsta grad rätt att utifrån etiska värderingar tillämpa dödsstraff. Utifrån min uppfattning, tro och samhällssyn tycker jag att det är förfärligt. Det räcker således inte med att i och för sig tala om en etisk kompass. Var och en som har orienterat i skogen vet att kompassen också kan vara missvisande. Man kan faktiskt missa målet om man enbart följer kompassen. Det räcker inte att enbart följa kompassen, även om kompassen visar den huvudsakliga färdriktningen. Det måste till någon form av justering. Vi har då att gå tillbaka till vårt kulturarv och den kristna men även humanistiska tradition som vi lever i.

Jag skulle vilja aktualisera några frågor. Inger Lundberg tog upp frågan om hur människor i allmänhet upplever politiker och andra som har fått viktiga förtroendeuppdrag. Vilka förväntningar bör ställas på politiker? I likhet med Inger Lundberg har jag självfallet förståelse för att skolministern inte vill recensera sin chef. Det tänker jag naturligtvis inte heller begära att hon skall göra. Det är dock inte detta som är det viktiga. Det skulle vara intressant om skolministern ville säga något om vilka förväntningar man bör ställa på oss som är politiker och har förtroendeuppdrag. En sak är att följa en lags bokstav, och en annan sak är att följa en lags anda. Hur goda intentionerna än är bakom en lagstiftning kan man inte precisera allt i lagtexten. Jag tror att det är viktigt att vi försöker bli litet tydligare. Jag efterlyser ett svar från statsrådet.

En annan fråga gäller etiken i relation till kunskap i skolan. Jag ställer gärna upp på att skolan bör förmedla kunskap, kanske t.o.m. mer än vad som har gjorts. Det är bra i och för sig att man satsar på att skolan skall förmedla kunskap. Däremot är det inte helt oproblematiskt att öka betygskalorna och ge elever långt ner i åldrarna betyg. Vilken skola kommer detta att skapa? Man kan naturligtvis betygsätta kunskaperna i matematik, geografi, religion, svenska m.fl. ämnen. Men hur betygsätter man den etiska kompassen? Det finns betydande nackdelar av många olika slag med att utöka betygen så att man ger fler betyg och har betyg långt ner i åldrarna. Jag ser detta som ett stort problem, om man skall försöka genomföra de i och för sig goda intentioner som statsrådet förde fram i talet om etik.

Eftersom jag inte har mera talartid får jag nöja mig med detta så länge.

Prot. 1991/92:53
16 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 30 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag beklagar att det inte var Torgny Larsson som tog upp frågan om moral, eftersom han tycks ha ett mycket seriöst engagemang i dessa frågor. Jag skall försöka svara på de frågor han ställde.

Först vill jag emellertid säga till Inger Lundberg att det inte finns någonting som jag personligen tycker så illa om som när någon försöker hävda att han eller hon har högre eller bättre moral än andra. Det är det tydligaste tecknet på att det finns ett problem någonstans. Jag tycker inte att socialdemokrater eller f.d. kommunister skall försöka påstå att de står för värden och politiska ställningstaganden som är förmer än vad andra partier står för.

Jag är övertygad om att det inte kan finnas ett rättssamhälle som inte byggs på lagar. Om man har ett samhälle som inte bygger på lag och rätt skapas lätt osäkerhet och godtycklighet. Det finns tyvärr även i Sverige ett och annat tragiskt exempel på att människor har råkat mycket illa ut därför att lagar har varit otydliga. Det är omoraliskt av de politiker som har stiftat de mycket otydliga lagarna. Man skall tänka på det.

Det är märkligt att få denna typ av angrepp om bristande moral ifrån partier som ibland faktiskt har kritiserat och nästan hånat många människors frivilliga engagemang att arbeta för och bidra till hjälp åt svaga människor eller människor i u-länderna. S.k. välgörenhet har nu och då ansetts som något nästan fult, trots att det uppenbarligen via skattesystemet är högsta moral att bidra till en förbättrad världsordning.

På något sätt är det typiskt att en socialdemokrat bekymrar sig mer över hur människor betar sig i förhållande till stat och samhälle än om hur vi betar oss i förhållande till varandra. Jag tror att skolans uppgift kanske i första hand är att ge barn och ungdomar bättre förutsättningar att tänka på sin nästa. För min del hade det legat mycket närmare till hands att bekymra sig över att vi i vårt dagliga liv inte alltid bryr oss om den människa vi möter på gatan eller den som har ramlat och slagit sig och gjort sig illa. Mobbning är en tendens där man ger sig på svaga. Det är en typ av brist på moral som jag tycker är mycket allvarlig och som många barn förundras över och skräms av.

Efter att ha hört Inger Lundbergs inlägg misstänker jag att hon inte är så intresserad av att diskutera etiska dimensioner i skolarbetet. Interpellationen handlar mera om att man kan föra en diskussion om att medborgare i allmänhet och statsråd i synnerhet betalar för litet i skatt och helst av allt av moraliska skäl skulle betala litet extra utöver det som riksdagen har hittat på. Det är naturligtvis en skojig retorisk vinkling i debatten. Jag tycker emellertid att etik och moral är viktiga frågor och att man skall vara seriös.

Jag fick två frågor som jag skall svara mycket kortfattat på. Den första frågan gällde vilka förväntningar man kan ha på politiker. Svaret på den frågan skulle egentligen fordra en mycket lång debatt. Jag tycker dock spontant att fyra begrepp är väsentliga att ta upp. Jag tycker att politiker skall vara ärliga. Det tror jag att människor förväntar sig. Jag tycker att politikernas arbete skall präglas av en öppenhet gentemot omvärlden om hur man resonerar, funderar och vill arbeta. Jag tycker att politiker skall vara ödmjuka gentemot sina politiska kolleger och de människor som man möter. Jag anser att

politiker skall ha ett engagemang för och i de frågor som medborgarna vill diskutera med oss. Detta tycker jag är viktiga, och åtminstone delvis, moraliska aspekter på politiska uppdrag.

När det gäller frågan om etik i förhållande till betyg finns det en och annan poäng i det som Torgny Larsson tog upp. Det finns emellertid en annan bild. Det ligger en betydande omoral i att vuxenvärlden, ibland av rädsla för att den undervisning och det skolsystem som vi har byggt upp skall kritiseras, inte ordentligt tar reda på och redovisar hur verkligheten har fungerat. Gentemot de barn som kanske har drabbats av en undermålig undervisning eller inte har fått det stöd som de behöver, är det omoraliskt av oss vuxna som mycket gärna vill att det vi har åstadkommit skall vara bra i alla delar. Det finns bilder med moraliska dimensioner på båda kanter i betygsdebatten. Det finns också ganska mycket mer att säga. Jag tycker emellertid att debatten om moral och läroplan skall vara betydligt djupare än en debatt om socialdemokratisk skattepolitik.

Anf. 31 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Beatrice Ask är väl medveten om att vi inte primärt diskuterar skattereglerna. Det är bra att Beatrice Ask tycker illa om att vi använder orden moral och etik slarvigt i politiken. Jag vädjar till Beatrice Ask och den borgerliga regeringen att ta konsekvenserna av det resonemanget. Ni har talat mycket om moral och etik, men vi har sett det praktiska handlandet.

Vi behöver lagar i vårt samhälle, men det räcker inte. Det måste också finnas en inre känsla för vad lagarna står för både i tillämpningen från myndigheternas sida och i vårt agerande som enskilda människor.

Vi är ofullkomliga, vi politiker. Jag kritiserar inte enskilda statsråd. Där emot kritiserar jag att statsministern gör en dygd av ofullkomligheten.

Beatrice Ask har inte med ett enda ord kommenterat de synpunkter jag hade på läroplansdirektiven och det resonemang som Torgny Larsson förde kring betygssystemet och på vilket sätt det kan stå i samklang med utveckling av moral och etik i skolan. Det här är svårt, Beatrice Ask. Beatrice Ask bör inte falla för det ytliga sätt att se på tillvaron som hon lärt sig på Gimo tidigare. Försök gå litet längre.

Ingen av oss och inget parti kan säga att vi står för moralen, oavsett om vi kallar oss ett kristet, socialdemokratiskt eller ett moderat samlingsparti. Det här är det svåraste som finns. Det framförde inte jag eller Torgny Larsson i våra inlägg. Däremot sade vi att från socialdemokratisk sida måste ha en vid syn på moralbegreppen. Vi skall vara rädda om orden, Beatrice Ask. Vi skall arbeta för att få en moralsyn i skolan som är på alla människors villkor, inte bara överklassens.

Anf. 32 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jag inledde mitt anförande på ett sådant sätt att man skulle kunna undvika den här enkla retoriken i debatten. Eftersom Beatrice Ask tydligen inte uppfattade vad jag sade skall jag upprepa det. Jag sade att moral och moraliska ståndpunkter inte är en gång för alla givna. Nu nickar statsrådet, och då kanske vi kan ta en mera fast ansats i denna debatt så att jag slipper återkomma till olika förehavanden som har ägt rum i historien.

Jag talar om dubbla budskap. Det gör mig orolig när vi utbildningspolitiker kommer med sådana. Jag är inget undantag. Jag har säkert kommit med sådana budskap både till skolan och kanske t.o.m. till mina egna barn. Det är detta vi måste försöka undvika i utbildningspolitiken.

Det talas om solidaritet och samarbete, samtidigt som man lägger in element i verksamheten som innebär konkurrens. Såvitt jag förstår förutsätter konkurrensen eller leder till, vilket man vill, vinnare och förlorare. Vem skall bestämma vem som är vinnare och förlorare?

I debatten har det talats om, även om inte ordet har nämnts, rätten att komma till korta. Tillkortakommandet är ett centralt begrepp som ofta diskuteras inom teologin. Men jag tycker inte att det ankommer på oss politiker att skapa sådana verksamheter i skolan, som gör att barn med större risk skall komma till korta, även om vi nu tycker att man skall ha den rätten som människa.

Problemet kan bli stort om vi håller oss till principen att man skall behandla andra så som man själv vill bli behandlad. När förebilderna – jag talar om olika förebilder, inte bara politiker – handlar på ett sådant sätt att det kan komma att uppfattas som att det här just är det sätt varpå man skall bli behandlad blir det svårt.

Jag tror att vi måste återkomma till frågan och debattera den bättre än i en interpellationsdebatt, dvs. i samband med att den nya läroplanen för grundskolan och gymnasieskolan skall antas. Jag skulle vilja fråga statsrådet, eftersom det inte är riktigt klart hur beslutsgången är när det gäller läroplanen: Kommer riksdagen att få möjlighet att framöver diskutera det nya förslaget till läroplan eller kommer det att bara bli sådana förändringar som kan antas utan riksdagens hörande?

Anf. 33 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Det är många bollar i luften. Om jag får kommentera det som Björn Samuelson tog upp på slutet, nämligen hur barn skall värderas och hur de skall känna sig värderade, vill jag påstå att det har mycket litet att göra med vad de får för betyg. Det *bör* ha mycket litet med detta att göra i skolan. Där är det fråga om att värdera var och en utifrån ens unika förutsättningar, utifrån hur barnet är som människa. Även om barnet som människa kan ha stora brister, skall vi värdera och uppskatta det ändå som den individ barnet är. Det anser jag oerhört viktigt. Utifrån personlig erfarenhet vill jag påpeka att mina relationer till elever under 30 års arbete i skolan har haft mycket litet att göra med vilka betyg eleverna har fått.

När det sedan gäller bedömning av elevers prestationer har det visat sig i en hel del undersökningar att om man över huvud taget vägrar att uttala ett omdöme om det som ett barn har presterat i olika avseenden, är det mer skadligt för barnet än att få ett omdöme – det må sedan vara mer eller mindre positivt. Barn vill att deras ansträngningar bedöms. Det är naturligtvis viktigt att man gör detta så positivt men också så sanningsenligt som möjligt. Det är inte konkurrensen med andra som i första hand skall uppmuntras, utan möjligtvis med sig själv, att i alla avseenden försöka göra sitt bästa i olika situationer.

Jag skall bara be att som hastigast få nämna att jag har gjort ett besök i

USA där jag studerat skolor med speciell profil. De var olika på många olika sätt och hade faktiskt olika teorier som de utgick ifrån när det gäller både kunskap och profil. Men det var ett som var gemensamt, och det var att de hade mycket klara målsättningar som var klara för både personal, föräldrar och elever och som de gemensamt ställde sig bakom.

Prot. 1991/92:53
16 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 34 TORGNY LARSSON (s):

Herr talman! Det gläder mig att statsrådet i alla fall ger mig en poäng här. Det gäller då mitt resonemang om kunskaperna i skolämnen i förhållande till detta med att bibringa eleverna kunskaper i etikfrågor. Jag gläds alltså, även om jag inte kan ansluta mig till statsrådets resonemang. Egentligen finns det mycket att säga i den här frågan.

Jag för min del tror i och för sig också att barn vill höra ett omdöme om sig. Jag tror att alla människor är beroende av att få höra ett omdöme. Vad min kritik mot den borgerliga politiken går ut på är det här med att betyg alltid skall ges i jämförelse med andra. Det måste ju vara oerhört frustrerande för eleverna att vara med i grupparbeten där de lär sig samarbete för att sedan få uppleva att deras olika insatser i konkurrens vägs mot varandra.

Vidare vill jag säga att jag inte tycker att statsrådet har gett ett riktigt tillfredsställande svar på de frågor som Inger Lundberg ställer till statsrådet. Det gäller skattelagarna och moralfrågor över huvud taget. Statsrådet säger: "Nu har Inger Lundbergs fråga en särskild udd, som innebär att god moral skulle kräva att man betalar mer skatt än vad de skattelagar riksdagen beslutat om kräver."

Så vitt jag förstår påstår Inger Lundberg inte att man skall betala mer skatt än vad som krävs. Vad det i stället handlar om är om man följer intentionerna i skattelagstiftningen. Vad det hela hänger på är alltså om den goda viljan finns eller inte.

Anf. 35 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Apropå det som Torgny Larsson sade i slutet av sitt inlägg vill jag säga följande. Torgny Larsson hävdar alltså att det hänger på intentionerna. Det är dessa som skall följas när det gäller skattelagstiftningen.

Vad som är problemet är att det för den enskilde inte alltid är så enkelt att lista ut vad riksdagens politiker har tänkt. Det är sådant som jag menar kan ge upphov till väldigt olyckliga situationer. Därför är det viktigt att hävda att vi skall eftersträva tydliga lagar.

När det gäller detta med samarbete kontra konkurrens i fråga om skolarbetet skulle jag nog vilja få med synpunkten att skolan måste återspegla verkligheten. Det finns ju situationer där det är oerhört centralt att man har förmåga, vilja och engagemang när det gäller att samarbeta med andra. Men det finns också exempel på verksamheter där människor faktiskt tävlar med varandra. Det är ju snart OS. Det är ett bra exempel på en händelse i det verkliga livet. Men det finns också exempel på verksamheter som kanske är tuffare. Jag tror, som sagt, att vi måste se till att skolan är en bild av verkligheten, och ibland kanske litet bättre än så.

När det gäller Inger Lundbergs synpunkter upprepar jag att jag inte uppfattar ett seriöst engagemang i den stora och djupa frågan om moralen och

om hur vi skall arbeta i det sammanhanget utan mera ett slags retorisk udd. Det är naturligtvis inte så, att jag själv har lärt det lilla jag kan om moral på Gimo – det verkar ju fånigt. Och jag tror inte att socialdemokraterna har tillägnat sig all sin moral på olika kurser, utan jag tror att de flesta av oss har lärt en del hemma eller kanske i söndagsskolan, i det verkliga livet eller på annat sätt.

Det är inte heller så, att jag tror att man skall försöka påstå att något parti hävdar överklassens moral, medan andra partier hävdar andra grupperingsars moral. Man gör faktiskt både rätt och fel, och det gäller alla människor.

Även om förutsättningarna att leva upp till höga moraliska krav kan variera något i olika situationer och för olika människor tror jag att man noga skall passa sig för att göra den här typen av otidsenliga uppdelningar.

Frågan om rätten att komma till korta togs upp av Björn Samuelson. Det finns mycket att säga i det sammanhanget. Det finns väl inte något som direkt skall framhåvas som ett rättesnöre när det gäller skolarbetet. I varje fall tycker inte jag det. Men på frågan om riksdagen skall få diskutera detta mera är svaret naturligtvis ja. Jag hoppas att vi får tillfälle att diskutera de moraliska aspekterna många gånger, för det här tycker jag är centralt.

Självfallet anser jag också att vi skall diskutera läroplanen. Läroplanen är snart det enda dokument vi har som skall hävda litet grand av den nationella likvärdigheten, enhetligheten i skolsystemet och annat. Jag tycker för egen del att det är oerhört centralt att riksdagen debatterar och diskuterar detta mycket ingående, för det är ett dokument som skall styra verksamheten ute i våra skolor under mycket lång tid. Jag tänker mig inte någon snabbhantering där olika röster inte har möjlighet att komma till tals och där vi inte heller har tid att begrunda de synpunkter och kloka inslag som kommer att finnas i den debatten.

Anf. 36 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Beatrice Ask, när vi pratar om viktiga frågor i riksdagen är kanske inte den viktigaste uppgiften för oss att betygsätta varandra, utan att gå in i debatten och försöka vidga den. För oss socialdemokrater är det viktigt att moraldebatten vidgas utanför det som är den närmaste omgivningen, och det är det vi har försökt att ta upp här i dag. Kanske har vi kommit någon liten bit på väg i diskussionerna. Även om det är snårigt och jobbigt för den enskilde innehåller också skattelagstiftningen en moralisk dimension, ett krav på mig som individ att se till intentionerna i lagstiftningen.

Det är aldrig otidsenligt, Beatrice Ask, att tala om olika människors olika förutsättningar. Det var litet dumt av mig att i stridens hetta prata om Beatrice Asks bakgrund på Gimo. Men ett av skälen är att jag tror att många blev väldigt skakade när de såg hur unga människor fostras, när de hörde ungdomar säga att vi kanske skulle ha tio gånger så stora klasskillnader i samhället. Det vore bra för samhället.

När vi nu går vidare med läroplansarbetet och behandlar läroplanen här i riksdagen, är det viktigt att det inte är ett teknokratiskt synsätt på etik och moral som tillämpas, utan att vi verkligen hjälps åt med att seriöst se på de här frågorna. Det är, som Torgny Larsson sade, en grundläggande förutsättning för ett samhälle att det finns en etisk bas, att vi tar ett ansvar för var-

andra samt att vi har respekt för varandra som individer och inte bara ser till den allra närmaste kretsen. För det krävs också, Betrice Ask, att vi är mycket försiktiga med det samhälle vi har, att vi inte säger: Vad det vore skojigt med skolpeng och en uppbyggnad av skolsystemet, utan att vi faktiskt vågar fundera på om det inte finns faror i ett segregerat samhälle där vi kommer långt ifrån varandra. Då kanske det klassamhälle som Betrice Ask tidigare sade var historia tvingas bli verklighet igen.

Anf. 37 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Rätten att komma till korta tyckte inte statsrådet hörde till skolans verksamhet. Men se det tror jag, och där skiljer vi oss åt. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi hävdar att det inte är fel att komma till korta ibland, särskilt inte i skolan och alldeles speciellt inte i grundskolan, eftersom denna är obligatorisk. I den frågan är vi inte överens.

Det talas i den här diskussionen om konkurrens och betyg. Det sägs att barn vill bli bedömda. Detta hävdas ofta i den utbildningspolitiska debatten. Jag tror att det här sker en sammanblandning. Det man egentligen menar är människans, framför allt unga människors, behov av en strukturerad tillvaro. Det är något som är genomgående när det gäller vetenskap och forskning om människans utveckling. Jag tror att behovet av ett omdöme inte behövs, utan snarast diskrimineras av att gå via konkurrens och betyg. Det dyker upp några ord i mitt huvud när jag hör talas om behovet av att bli bedömd. Det är en sång av Leonard Cohen, där texten lyder ungefär så här: Vad värre är än att inte synas är att inte bli sedd. Det tror jag är några ord som vi kan ta med oss ifrån den här interpellationsdebatten och som jag hoppas kan göra att en del tänker till både en och två gånger. Denna fråga tas också upp i budgetpropositionen. Jag har läst preludierna noga. I den talas det bl.a. om utvecklandet av excellenser inom utbildningsväsendet. Där är vi förmodligen heller inte överens, utan vi får återkomma till detta i debatter framöver. Jag menar att detta definitivt inte är en huvuduppgift för grundskolan. Om det är detta som skall vara ledstjärna för grundskolans verksamhet, då kan jag förstå att tillkortakommandet för barn i den svenska grundskolan inte längre kommer att ses med blida ögon. Jag tycker i så fall särskilt synd om de barn som, med obligatoriet i ryggen, tvingas till den svenska grundskolan och har några former av dolda handikapp.

Förste vice talmannen anmälde att Ingrid Näslund anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 38 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det är möjligt att jag inte hänger med riktigt. Talet om excellenser förstod jag inte, definitivt inte i grundskolan. Det kan jag inte ens kommentera, men vi kanske kan diskutera detta efter debatten.

När det gäller tillkortakommandet tror jag att Björn Samuelson och jag har litet svårt med kommunikationen. Jag tycker naturligtvis inte att skolan skall vara rädd för att säga att man har rätt att misslyckas eller att göra fel. Det jag försökte säga, och det jag definitivt menar, är att det inte är det första skolan skall framhäva, att det är all right om du inte lyckas. Utgångspunkten

är faktiskt att alla barn är bra och kan lyckas. Alla barn kan utifrån sina förutsättningar göra någonting som är positivt. Här är det snarare en fråga om ord.

Jag tror att det är viktigt att inte i första hand ha den här negativa vändningen i tänkesättet när det gäller att arbeta med barnen i skolan. Det är en viktig sak för alla oss människor att känna att livet inte är misslyckat eller att man inte är totalt värdelös därför att man då och nu gör fel. Det är viktigt att man får känna det även i skolarbetet. Där tror jag att vi har litet språkförbistring eller problem med kommunikationerna oss emellan. Vi får väl diskutera oss samman senare. Jag tror som sagt att vi får återkomma till debatten om moral längre fram här i riksdagen .

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositionerna
1991/92:83 Ny konsumentkreditlag
1991/92:84 Ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister m.m.

Skrivelse
1991/92:80 Invandrar- och flyktingpolitiken

7 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 15 januari

1991/92:85 av *Georg Andersson* (s) till kommunikationsministern om igångsättningen av beslutade infrastrukturinvesteringar m.m.:

I den socialdemokratiska regeringens proposition om näringspolitik för tillväxt under vårriksdagen 1991 föreslogs omfattande investeringar i vägar och järnvägar. Riksdagens beslut med anledning av propositionen innebar ett infrastrukturanslag om 10 miljarder kronor och en planeringsram om ytterligare 10 miljarder.

Med stöd av detta beslut arbetade infrastrukturdelegationen snabbt fram ett antal förslag om mycket stora projekt. Regeringen kunde under juli--september 1991 föra dessa förslag fram till beslut. Dessa investeringsbeslut gällde omfattande investeringar på Europavägarna E3, E4 och E6. Järnvägsinvesteringar beslutades i fråga om Norra stambanan, Ostkustbanan, Arlandabanan, Mälar- och Svealandsbanorna samt Västkustbanan.

Den snabba handläggningen av dessa ärenden berodde av tre skäl. För det första var de flesta projekt väl förberedda genom ett målmedvetet utred-

nings- och planeringsarbete. För det andra bedömde den socialdemokratiska regeringen det angeläget att snabbt kunna genomföra dessa projekt för att stimulera tillväxten i ekonomin. För det tredje ansågs det viktigt att möta lågkonjunkturen med stora sysselsättningsskapande insatser.

I sammanhanget är det angeläget att också nämna att 5,5 miljarder kronor utlovades till storstadsregionerna för att kunna fullfölja förhandlingsuppgörelser om trafikinvesteringar. Vidare kunde förhandlingarna med Danmark om en bro över Öresund slutföras och ett avtal ratificeras den 24 augusti 1991. Dessa mycket stora investeringar kommer naturligtvis att ha stor betydelse för såväl sysselsättning som tillväxt i ekonomin.

Men dessa effekter uppstår först när projekten börjat förverkligas. Det är därför angeläget att regeringen med kraft agerar för igångsättning och genomförande av beslutade projekt. I den djupa lågkonjunktur som landet nu befinner sig är det nödvändigt att utnyttja den draghjälp för ekonomi och sysselsättning som infrastruktursatsningar kan ge. Detta gäller också i fråga om de särskilda sysselsättningspaket som beslutades av den socialdemokratiska regeringen i september och av den borgerliga regeringen i november i fjol. Berörda projekt, som i huvudsak avsåg tidigareläggning av väg- och järnvägsinvesteringar spridda över hela landet, motiverades i första hand av behovet att snabbt motverka arbetslösheten.

Mot denna bakgrund vill jag fråga om kommunikationsministern är beredd att

- a) redovisa igångsättningsläget för här berörda projekt samt
- b) redogöra för den aktuella sysselsättningseffekten av projekten.

8 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 15 januari

1991/92:302 av *Hadar Cars* (fp) till utrikesministern om den albanska befolkningen i Kosovo m.m.:

Förhållandena för den albanska majoriteten (ca 90 % av totala befolkningen) i Kosovo har starkt försämrats. Enligt uppgifter från Helsingforskommittén har albanska skolor, universitet, tidningar, radio- och TV-stationer stängts och albanska läkare sagts upp från sjukhusen. Det rapporteras också om grova övergrepp av serbiska myndigheter och poliser mot den albanska befolkningen. Sammanfattningsvis kan konstateras att grundläggande mänskliga rättigheter kränks i Kosovoprovinsen.

Jag vill därför fråga utrikesministern på vad sätt Sverige medverkar till att söka återställa respekten för de mänskliga rättigheterna för den albanska befolkningen i Kosovo och andra delar av Jugoslavien.

1991/92:303 av *Åke Selberg* (s) till kommunikationsministern om järnvägs-
linjen Boden–Haparanda:

Järnvägsbanan Boden–Haparanda har en stor betydelse i de utökade kontakterna med Kolahalvön och Ryssland i stort. För att den ökande godsmängden skall kunna hanteras effektivt måste en ny omlastningsstation byggas i Haparanda samt investeringar i banans hela sträckning komma till stånd.

Därför bör banan tillföras stomnätet. Investeringar i nämnda bana är viktiga för att stärka infrastrukturen i regionen samt ur sysselsättningssynpunkt.

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder så att dessa investeringar kan komma till stånd?

1991/92:304 av *Hadar Cars* (fp) till utrikesministern om Palestinafrågan:

Enligt uppgifter i pressen skulle statsministern och utrikesministern nyligen gett Feisal Hussein och Nabil Shaat som båda företrädar PLO "försäkringar om att svensk utrikespolitik ligger fast också i Palestinafrågan".

Jag vill därför fråga utrikesministern om regeringen har vidtagit eller avser vidta några åtgärder som innebär att svensk politik i här berört avseende har förändrats till följd av regeringsskiftet.

1991/92:305 av *Lars Björkman* (m) till statsrådet Bo Lundgren om jordbruksnäringen och skattesystemet:

Många jordbrukare försöker i dag som ett led i omställningen finna en del av sin utkomst i andra näringar och jordbruket blir därmed en andrahandsverksamhet. Med den skattelagstiftning som nu gäller kommer många av dessa att drabbas av underskott i sin verksamhet vilket kan leda till att ännu ett jordbruk försvinner. En sådan utveckling strider mot regeringsdeklarationen som slår fast att hela Sverige skall leva.

Före den senaste skattereformen kunde kvittning ske mellan olika inkomstslag och ett underskott i en förvärvskälla kunde täckas med överskott i en annan. Utan denna kvittningsrätt riskerar redan glest befolkade delar av vårt land att ytterligare utarmas.

Vilka åtgärder är skatteministern beredd att vidta för att öka förutsättningarna för människor att livnära sig på jordbruk i kombination med annan verksamhet?

1991/92:306 av *Hugo Hegeland* (m) till kulturministern om utvecklingsstödet till dagspressen:

I regeringens proposition 1991/92:100 bil. 12, s. 126, skriver föredragande statsråd, kulturminister Birgit Friggebo att mot bakgrund av det rådande statsfinansiella läget bör statens kostnader för utvecklingsstödet till dagspressen sänkas och föreslår därför en minskning med 22 milj.kr. i förhållande till nuvarande budgetårs anslag. Med anledning härav vill jag fråga:

Innebär statsrådets uttalande att så snart det statsfinansiella läget blivit bättre kommer utvecklingsstödet till dagspressen att återställas till tidigare nivå?

Prot. 1991/92:53
16 januari 1992

1991/92:307 av *John Andersson* (v) till arbetsmarknadsministern om byggande av skogsbilvägar som ett led i bekämpningen av arbetslösheten:

Ett väl utbyggt skogsbilsvägnät är ett måste för en väl fungerande skogsnäring. Inte minst är detta en nödvändighet för att bedriva ett naturvänligt, ståndsortsanpassat och småskaligt skogsbruk.

Det statliga stödet till byggande av skogsvägar har på senare år dragits ned och nu föreslås att bidraget skall upphöra. Nu råder lågkonjunktur och arbetslöshet vilket innebär att stora resurser avdelas för att hålla nere arbetslösheten, utbildning och beredskapsarbete.

Det är en dubbel vinst om man investerar i objekt under lågkonjunktur som dels ger människor jobb, dels ger stor återbäring när konjunkturen vänder. Att bygga skogsbilvägar är ett sådant område. Under 1960-talets lågkonjunktur och till följd av arbetslöshetsproblemen byggdes många mil skogsbilväg av beredskapsmedel.

Min fråga till arbetsmarknadsministern:

Är arbetsmarknadsministern beredd att ta nödvändiga initiativ så att en del av insatserna för att bekämpa arbetslösheten används för att bygga skogsbilvägar?

1991/92:308 av *Johnny Ahlqvist* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten inom byggämnesindustrin i Kristianstads län:

Byggarbetslösheten fortsätter att öka i en katastrofal takt över hela landet.

I Kristianstads län har arbetslösheten ökat med 3 % per månad sedan den borgerliga regeringens tillträde. Denna politik eller avsaknad av bostadspolitik har inneburit att arbetslösheten för byggnadsarbetare i länet för närvarande är 13,1 % och beräknas komma upp i 20 % i februari.

Kristianstads län har också en mycket stor byggämnesindustri vilket innebär att det med en fördröjande effekt kommer att bli en kraftig ökning av arbetslösa inom denna verksamhet.

Vad avser statsrådet att göra för att snabbt få en förändring av denna utveckling?

1991/92:309 av *Sten-Ove Sundström* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Norrbotten:

Arbetslösheten stiger nu snabbt i Norrbotten. Länet har landets högsta arbetslöshet, och problemen förvärras nu snabbt genom de strukturförändringar som sker inom de stora företagen. Förändringarna slår hårt mot bl.a. Byggekåren och arbetslösheten hos byggnadsarbetarna har redan uppnått 24 %. Det är därför viktigt att särskilda resurser ställs till förfogande för att få i gång byggprojekt.

Behovet finns för såväl bostäder för äldre, ROT-projekt m.fl. angelägna byggnationer i länet.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att tillföra byggandet i Norrbotten extra resurser för att mildra den snabbt ökande arbetslösheten?

1991/92:310 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om medel till information om EG:

Organisationen Nej till EG har i en ansökan till regeringen begärt medel till informationsinsatser. Regeringen har enligt beslut den 5 december 1991 avslagit ansökan. Samtidigt växer kraven på en allsidig information hos den allmänna opinionen. Man vill höra både för- och nackdelar med ett eventuellt EG-medlemskap.

Min fråga till Europaministern är:

Ämnar regeringen vidta några åtgärder för att tillgodose denna växande opinions önskan?

1991/92:311 av *Rolf L Nilson* (v) till jordbruksministern om biobränsleforskningen i Studsvik:

Det är oerhört angeläget att biobränsleforskningen vid Studsvik får finnas kvar. Det tycks som om förutsättningarna för detta har ökat något i och med att Stockholms Energi och Tekniska Verken i Eskilstuna sagt sig vilja gå in som ägare. Det behövs emellertid flera för att räddningsaktionen skall lyckas och tiden håller på att löpa ut.

En möjlighet som inte bör uteslutas är att staten under en begränsad tid går in som ägare eller på annat sätt garanterar fortsatt verksamhet till dess att förutsättningar för en annan och långsiktig lösning uppstått.

Jag vill fråga jordbruksminister Karl Erik Olsson:

På vilket sätt verkar jordbruksministern för att rädda alternativforskningen vid Studsvik?

1991/92:312 av *Eva Johansson* (s) till statsrådet Beatrice Ask om bidraget till skolans fysiska miljö:

Vilka konkreta effekter eftersträvar regeringen att uppnå med sitt förslag om att slopa det statliga bidraget till förbättringar av den fysiska miljön i skolan?

9 § Kammaren åtskildes kl. 14.18.

Prot. 1991/92:53
16 januari 1992

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 4 § anf. 10 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 16 januari

1 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott	1
2 § Justering av protokoll.	1
3 § Svar på interpellation 1991/92:62 om omlokalisering av lärarhögskolan i Stockholm till Södertälje.	2
Utbildningsminister Per Unckel (m)	
Sören Lekberg (s)	
Annika Åhnberg (v)	
4 § Svar på interpellation 1991/92:65 och fråga 1991/92:251 om kvinno- och jämställdhetsforskning.	5
Utbildningsminister Per Unckel (m)	
Barbro Westerholm (fp)	
Ewa Hedkvist Petersen (s)	
Björn Samuelson (v)	
Marianne Andersson (c)	
Birgitta Wistrand (m)	
Charlotte Cederschiöld (m)	
Förste vice talmannen (om debattreglerna)	
5 § Svar på interpellation 1991/92:58 om moralsynen i skolans läroplan	22
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
Inger Lundberg (s)	
Björn Samuelson (v)	
Ingrid Näslund (kds)	
Torgny Larsson (s)	
6 § Bordläggning	34
7 § Anmälan om interpellation	
1991/92:85 av Georg Andersson (s) om igångsättningen av beslutade infrastrukturinvesteringar m.m.	34
8 § Anmälan om frågor	
1991/92:302 av Hadar Cars (fp) om den albanska befolkningen i Kosovo m.m.	35
1991/92:303 av Åke Selberg (s) om järnvägslinjen Boden – Haparanda	36
1991/92:304 av Hadar Cars (fp) om Palestinafrågan.	36
1991/92:305 av Lars Björkman (m) om jordbruksnäringen och skattesystemet	36
1991/92:306 av Hugo Hegeland (m) om utvecklingsstödet till dagspressen	36
1991/92:307 av John Andersson (v) om byggande av skogsbilvägar som ett led i bekämpningen av arbetslösheten. . . .	37

1991/92:308 av Johnny Ahlqvist (s) om arbetslösheten inom byggämnesindustrin i Kristianstads län	37	Prot. 1991/92:53 16 januari 1992
1991/92:309 av Sten-Ove Sundström (s) om arbetslösheten i Norrbotten	37	
1991/92:310 av Gudrun Schyman (v) om medel till information om EG	38	
1991/92:311 av Rolf L Nilson (v) om biobränsleforskningen i Studsvik	38	
1991/92:312 av Eva Johansson (s) om bidraget till skolans fysiska miljö	38	

